

Penttilä Lotta

Pianocoolio

Uusilla sovituksilla lisää pianistien yhteissoittoa musiikkioppilaitoksiin

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Musiikkipedagogi (YAMK)

Musiikin tutkinto-ohjelma

Opinnäytetyö

13.11.2022

Tiivistelmä

Tekijä:	Lotta Penttilä
Otsikko:	Pianocoolio – Uusilla sovituksilla lisää pianistien yhteis- soittoa musiikkioppilaitoksiin
Sivumäärä:	66 sivua + 4 liitettä
Aika:	13.11.2022
Tutkinto:	Musiikkipedagogi YAMK
Tutkinto-ohjelma:	Musiikki
Ohjaaja:	MuM Johanna Talasniemi

Opinnäytetyöni tarkoituksena on selvittää, miten musiikkiopiston perustasolla soittavien pianistien yhteismusisointia voitaisiin lisätä. Tutkin, miten sovittaa pianolle tarpeeksi helposti soitettavaa materiaalia, jossa pianisti voi keskittyä teknisten hankaluuksien sijaan myös yhteismusisointiin ja sitä, miten kappalevalinnat vaikuttavat oppilaan soittomotivaatioon. Tätä varten työstin uusia helppoja sovituksia elokuva- ja musikaalimusiikeista. Haluan tietää, onko sovituksille tarvetta musiikkioppilaitoksessa.

Kehitystyöni tukena käytin kirjallisuuskatsausta siihen, millaisia keinoja piano-oppilaalla on yhteisöllisyyteen, millaisessa nykyisessä musiikkiopiston maailmassa oppilas elää ja miten kappalevalinnoilla voi vaikuttaa soittomotivaatioon. Kuvaan kappaleiden soitusprosessia ja siinä oppimiani asioita.

Tekemiäni sovituksia kokeiltiin käytännössä Tampereen konservatoriossa Pianocoolio-yhteismusisointiprojektissa, joka huipentui konserttiin keväällä 2022. Haastattelin projektissa mukana olleita pianonsoitonopettajia ja kysyin palautetta siinä mukana olleilta oppilailta palautelomakkeen avulla.

Sovitukseni saivat hyvää palautetta erityisesti toimivuudesta ja raikkaista kappalevalinnoista. Sopivien sovitusten tekeminen ei kuitenkaan itsessään lisää automaattisesti pianistien yhteismusisointia, vaan projektin ylläpitäväksi voimaksi tarvitaan aina opettajan omaa aktiivisuutta ja resursseja. Yhteismusisointi tuo iloa sekä opettajan että oppilaan arkeen, joten järjestely on ehdottomasti vaivan arvoista. Projektini osoitti, että uudelle materiaalille on tarvetta ja sitä kannattaisi julkaista lisää.

Avainsanat: sovittaminen (musiikki), yhteismusisointi, yhtyeet, musiikin harrastaminen pianomusiikki, soitinmusiikki, motivaatio, oppilaslähtöisyys

Abstract

Author: Lotta Penttilä
Title: Piano Coolio: New Arrangements and More Ensemble Playing for Young Pianists
Number of Pages: 66 pages + 4 appendices
Date: 13 November 2022

Degree: Master of Music
Degree Programme: Music
Specialisation Option: Music Pedagogy
Supervisor: Johanna Talasniemi, MMus

This project investigates how to increase the amount of ensemble playing among young piano pupils. The main research questions are 1) how to arrange music that is easy enough so that beginner players can concentrate on playing alongside their fellow musicians and 2) how music choices affect their motivation to play together. I made easy arrangements of film and musical tunes to study these questions and investigated if there is a demand for this type of music at music institutes.

In this research and development project, I conducted a literature survey to discover 1) piano students' possibilities for communality, 2) what kind of music world the students nowadays live in and 3) how to increase music study motivation with choosing pieces accordingly to students' interests. A key part of this Master's Project is describing the arrangement process.

The Piano Coolio ensemble playing project was carried out at the Tampere Conservatoire in spring 2022. It culminated in a concert where the arrangements were performed by pupils. Research data were gathered by interviewing teachers who participated in the project and collecting feedback from pupils.

The arrangements received good feedback for their playability and fresh piece choices. However, the study showed that to increase ensemble playing among young pianists making new arrangements is not enough, but there must be a sufficient number of resources for teachers to organize ensemble playing. Ensemble playing is an important part of music studies. It brings joy for both the pupil and the teacher and opportunities for ensemble playing should be offered often. This project showed that there is a need for new material, and therefore it is worth publishing.

Keywords: arranging (music), ensembles, chamber music, piano music, instrumental music, music as an extracurricular activity, student-centeredness, motivation

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Tutkimuksen tarkoitus	8
3	Lisää yhteisöllisyyttä ja yhteissoittoa pianisteille	10
3.1	Opetussuunnitelman painotukset	10
3.2	Yhteisöllisyyden muodot piano-oppilaan musiikkiopinnoissa	12
3.3	Lisää yhteismusisointia pianisteille	15
4	Mikä musiikkiopinnoissa innostaa?	18
4.1	Motivaatiota musiikinopiskeluun omakohtaisesta kokemisesta	19
4.2	Oppilaan musiikkimaailma	23
5	Pianocoolio -yhteismusisointiprojekti	27
5.1	Yhteismusisointiprojekti Tampereen konservatoriossa	27
5.2	Opettajien haastattelu ja tulokset	29
5.3	Oppilaiden palautelomake	34
6	Sovitukset	37
6.1	Sovittamisen tavoitteita	39
6.2	Kappaleet ja niiden pedagogiset taustat	41
6.2.1	Once upon a December	42
6.2.2	The Pink Panther	44
6.2.3	Mission Impossible	45
6.2.4	Memory	46
6.2.5	The Colours of the Wind	48
6.2.6	He's a pirate	49
6.2.7	The Imperial March	51
6.2.8	Stand by me	53
6.2.9	Under the sea	55
6.2.10	Let it go	56
6.3	Sovitusprosessista opittua	57
7	Pohdinta	60
	Lähteet	64

Liitteet	67
Liite 1. Opettajien haastattelu	67
Liite 2. Oppilaiden palautelomake	68
Liite 3. Suostumus tutkimukseen osallistumisesta	70
Liite 4. Tutkimuslupahakemus Tampereen konservatoriolle	71

1 Johdanto

Opinnäytetyöni tausta kumpuaa suoraan työelämän tarpeesta. Työssäni pianonsoitonopettajana olen todennut tarpeen lisätä yhteisöllisyyttä ja yhteissoittoa musiikkiopiston perustasolla soittavien pianistien ja muiden instrumentalistien välillä. Piano-oppilaiden osa musiikkioppilaitoksissa on usein varsin erillinen, sillä soitinta harjoitellaan monesti yksin, eikä yhteissoittoa pääse tekemään samalla tavoin kuin orkesterisoittimissa, jotka saavat parhaassa tapauksessa viikoittaiset orkesteriharjoitukset ja säestystunnin.

Opettaessani olen huomannut, että oppilaiden yhteismusisoinnissa käytettävät kappaleet valikoituvat usein sillä perusteella, mitä toisen instrumentin soittajalla (esimerkiksi viulistilla) on harjoittelussa työn alla. Näin ollen pianisti nähdään usein säestäjänä ja usein myös kappaleen säestys on tarkoitettu joko opettajalle tai säestäjälle. Tästä syntyy pieni ristiriita, jos haluttaisiin saada mahdollisimman paljon yhteismusisointia oppilaiden välille. Jos pianistin stemma on riittävän helppo alkeissoittajallekin, se ei välttämättä ole kirjoitettu mielenkiintoisesti pianistin näkökulmasta. Tämän pohdinnan myötä minulle heräsi ajatus tehdä kokoelma yhteissoittokappaleita sovittaen pianistin näkökulmasta.

Tavoitteenani on ollut koota yhteen oppilaita innostavia kappaleita ja koostaa niistä kokoelma, jota voisi käyttää yhteissoittomateriaalina. Se on tarkoitettu pienyhtyeille, kahdesta neljään soittajalle. Osaan kappaleista olen halunnut luoda mahdollisuuksia myös instrumenttien väliseen yhteiseen improvisointiin ja hauskanpitoon. Tämä olisi linjassa musiikkiopistojen nykyisten opetussuunnitelmien kanssa, joissa improvisaatiota ja musiikin omakohtaista kokemista painotetaan. (Opetushallitus 2017,48.)

Martin Katz toteaa, että pianistia ei tulisikaan nähdä pelkkänä säestäjänä ja parempi sana pianistin rooliin yhteissoittokappaleissa onkin "a collaborative pianist". Säestäjä-sanaa ollaankin korvattu jo maailmanlaajuisesti tuolla ilmai-

sulla. (Katz 2009, 3.) Termille ei löydy mielestäni osuvaa suomenkielistä käännöstä, mutta suora käännös "collaborative" -sanasta olisi "yhteistyökykyinen". Se kuvaa mielestäni hyvin pianon roolin laajuutta yhteissoitossa: kamarimusiikilliset teokset, lied, oopperan korrepetiittori ja monet muut taiteen lajit vaativat pianistilta monenlaisia taitoja ja ennen kaikkea yhteistyökykyä. Olen pyrkinyt sovittamaan kappaleet niin, että ne ovat mielenkiintoisia harjoitella ja soittaa myös pianistille, eivätkä pelkkiä säestyksiä.

Piano-oppilaiden yhteismusisointia ovat aiemmin tutkineet Karipekka Eskelinen ja Kristiina Jääskeläinen. He totesivat, että huilu- klarinetti- ja pianotriolle on musiikkiopiston perustasolla hyvin vähän materiaalia tarjolla ja ryhtyivät tekemään sitä sen vuoksi. He tekivät kyselyn musiikkiopiston opettajille, oppilaille ja rehtoreille, joiden vastauksissa yhteismusisoinnin koetut hyödyt korostuivat. Pianistien yhteismusisointi on heidän mukaansa tärkeää jo alkeistasosta lähtien. Musiikilliset taidot kasvavat, kamarimusiikki lisää oppilaan sosiaalisuutta ja harjoittelumotivaatiota. Yhteistuntien myötä oppilaat tapaavat muitakin opettajia omansa lisäksi ja tottuvat erilaiseen ohjaukseen sekä saavat ympärilleen vertaisryhmän. Oppilaiden mielestä yhteissoitto on mieluisaa, ryhmässä on hauska esiintyä ja se tuo vaihtelua yksilötuntien rinnalle. (Eskelinen ja Jääskeläinen 2008, 109.)

Kappalevalinnat sovituksiini perustuvat omiin soittotunneilla kerättyihin kokemuksiin oppilaiden toivomasta ja pitämästä musiikista. Teemaksi valikoitui elokuva- ja musikaalimusiikki yhdistävänä tekijänä. Tavoitteenani on löytää kokoelmalle myös kustantaja tulevaisuudessa. Näin ollen nuottijulkaisu voisi päästä levitykseen ja käyttöön laajemminkin Suomen musiikkioppilaitoksissa.

Tämä sovituskokoelma vastaa kipeästi pianopedagogin työelämän tarpeeseen. Se monipuolistaa soitonopetusta niin pianistin kuin muidenkin instrumenttien näkökulmasta ja toivottavasti myös laskee kynnyistä yhteismusisoinnille, kun materiaalia on helposti tarjolla. Vaikka materiaali on tehty pianistin näkökul-

masta, se palvelee myös muiden instrumenttien oppilaita ja opettajia ja näin olen luo lisää edellytyksiä eri instrumenttien oppilaiden ja opettajien kohtaamiselle.

2 Tutkimuksen tarkoitus

Kehittämistyöni koostuu kirjallisesta raportista sekä teososasta, jossa ovat tekemäni sovitukset pianistien yhteismusisointiin. Kerron sovituksista tarkemmin luvussa 6. Sovituksia päästiin kokeilemaan käytännössä Pianocoolio -yhteismusisointiprojektissa, josta kerron tarkemmin luvussa 5.

Opinnäytetyöni on laadullinen tutkimus, joka sisältää tapaustutkimuksen piirteitä. Vuoren mukaan laadullinen tutkimus sisältää mm. kvalitatiivisen aineiston suosimista, strukturoimattoman ja luonnollisen aineiston suosimista, sitoutumista lähelle menevään aineistoon, toimintaan keskittymistä, mitä- ja miten-kysymysten suosimista ja aineistovetoisuutta. Tapaustutkimuksessa tutkimusrakennelma rakennetaan yhden tutkittavan ilmiön tai pienen tapausjoukon varaan. Tapaustutkimuksessa pyritään saamaan mahdollisimman monipuolinen kuvaus tutkittavasta ilmiöstä käyttäen erilaisia menetelmiä. (Vuori, ei pvm). Kehitystyönsäni tutkimusmenetelmää kuvaa parhaiten tapaustutkimus sovituskokoelman luomisprosessista, jossa käytän taustalla erilaisia aineistoja.

Aineistona käytin omia päiväkirjamaisia työskentelymuistiinpanojani sovitusten tekoprosessista. Videoin sovituksia harjoittelu- ja konserttitilanteissa. Haastattelin pianonsoiton opettajia sovitukseen ja Pianocoolio -yhteismusisointiprojektiin liittyen. Kartoitin myös projektissa mukana olevien soittajien mielipiteitä kappalevalinnoista ja osallistumisen mielekkyydestä palautelomakkeella. Valitsin aineiston keräämisen menetelmäksi palautelomakkeen sen helppouden ja ajansäästämisen takia. Harkitsin myös aluksi oppilaiden haastatteluiden tekemistä, mutta aika pian totesin, että tämän projektin puitteissa se olisi saattanut olla hieman ylimitoitettu keino tämän kehittämistyön toteuttamiseen. Voi olla, että oppilaitaan eivät ole tottuneet haastattelutilanteeseen ja en olisi saanut sillä heistä enempää tietoa kuin lomakkeellakaan.

Taustoitin piano-oppilaiden yhteismusisointia ja siihen liittyviä ilmiöitä. Tutkin kirjallisuuden avulla oppilaan nykypäivän musiikkimaailmaa ja erityisesti kappalevalintojen vaikutusta motivaatioon liittyen. Selvitin pianistien erilaisia mahdollisuuksia kokea yhteisöllisyyttä. Perustelin lähdekirjallisuuden avulla myös, miksi yhteismusisointi on tärkeää piano-oppilaalle. Analysoin tekemieni sovitusten teko- ja harjoitteluprosessissa esille tulleita ilmiöitä sekä oppimiani asioita.

Tutkimuksen eettisyyteen liittyvät asiat ovat tärkeitä tämän opinnäytetyön kehitystyötä tehdessä, koska olen ihmisten ja heidän yksityistietojensa kanssa tekemisissä. Tutkimusta tehdessä on hyvä ottaa huomioon tutkimukseen osallistujien itsemääräämisoikeus ja yksityisyys sekä se, ettei tutkimuksesta aiheudu heille haittaa, vahinkoa tai riskejä (Vuori, ei pvm). Kaikilta tutkimukseen osallistuneilta on kysytty lupa tutkimukseen osallistumiseen ja he ovat osallistuneet siihen vapaaehtoisesti. Osallistujia on tiedotettu asianmukaisesti. Huoltajilta on kysytty kuvauslupa lasten kuvaamiseen. Tampereen konservatorio on myöntänyt luvan tutkimuksen tekemistä ja sovitusten kokeilua varten. Haastatteluiden tai palautelomakkeiden kautta ei ole mahdollista selvittää henkilöllisyyttä. Kuvatut videot ja nauhoitetut haastattelut on säilytetty tietoturvallisesti. Kaikki tutkimuksen aineistot hävitetään tutkimuksen päätyttyä asianmukaisella tavalla. Lupalomakkeet ovat tämän opinnäytetyön liitteinä.

Tutkimukseni tarkoituksena on löytää vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

- Miten lisätä musiikkiopiston perustasolla soittavien pianistien yhteismusisointia?
- Miten kappalevalinnat vaikuttavat oppilaan soittomotivaatioon?
- Miten tehdä sovituksia, joissa myös aloitteleva pianisti pystyy keskittymään yhteissoittoon?
- Onko työstämilleni sovituksille tarvetta musiikkioppilaitoksessa?

3 Lisää yhteisöllisyyttä ja yhteissoittoa pianisteille

Tässä luvussa teen katsauksen nykyisen taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman painotuksiin ja siihen, millaisena pianonsoitonopiskelu näyttäytyy nykyajan musiikkioppilaitoksessa. Tarkastelen myös, millainen osa yhteisöllisyydellä on piano-oppilaiden soitto-opinnoissa ja miksi yhteismusisointi on piano-oppilaille tärkeää.

3.1 Opetussuunnitelman painotukset

Opetussuunnitelman perusteet on Opetushallituksen antama valtakunnallinen säädös, jonka mukaan paikalliset opetussuunnitelmat laaditaan. Nykyinen käytössä oleva opetussuunnitelma on vuodelta 2017. Tässä yhteydessä viitataan taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän mukaiseen suunnitelmaan, jonka yhtenä tavoitteena on tarjota tavoitteellista ja tasolta toiselle etenevää opetusta. Opetussuunnitelma mahdollistaa omien kiinnostuksen kohteiden kautta opiskelun ja sen kautta tavoitteiden asettamisen. Opetuksen kautta taidesuhte kehittyy ja antaa edellytykset elinikäiseen taiteen oppimiseen. (Opetushallitus 2017,10.)

Opetussuunnitelman arvoperustan mukaan oppilas on arvokas sekä yksilönä että yhteisöjen jäsenenä. Aktiivisena toimijana hän oppii asettamaan tavoitteita ja etenemään niitä kohti niin itsenäisesti kuin yhdessä toisten kanssa. Oppimisessa painotetaan myönteisiä tunnekokemuksia, oppimisen iloa ja luovaa toimintaa, joiden avulla oppiminen edistyy ja innostaa oppilasta eteenpäin. Vuorovaikutus ympäristön kanssa ja siitä kumpuavat kokemukset ovat avainasioita oppimisen kannalta. (Opetushallitus 2017, 10-11.)

Oppilaan vahvuudet, potentiaali ja kiinnostuksen kohteet ovat opetussuunnitelman lähtökohtia, joiden avulla oppimisen ilo, opiskelumotivaatio ja luova ajattelu kehittyvät. Opetuksessa myönteinen minäkuva, terve itsetunto ja vuorovaikutus-

taidot ovat myös jatkuvassa kehityksessä. Oppilas oppii asettamaan omia tavoitteita ja etenemään niitä kohti yhä enenevässä määrin, mitä pidemmälle opinnot etenevät. (Opetushallitus 2017,11.)

Opetussuunnitelmassa yhteismusisointi, säveltäminen ja improvisointi ovat olennainen osa musiikinopiskelua ja näiden taitojen harjoitteluun kannustetaan. (Opetushallitus 2017, 48.) Säveltämistä ja improvisointia halusin nostaa myös osaksi tätä työtä varten tekemiäni sovituksia, jotta oppilas saa samassa kokemuksen yhteisestä luovasta toiminnasta muiden soittajien kanssa, ei pelkästään improvisoinnista omien pianotuntien puitteissa.

Yhtenä suurimmista teemoista nykyisistä opetussuunnitelmien perusteista voikin nostaa esiin oppilaslähtöisyyden (Opetushallitus 2017, 11). Kuten aiemmin on todettu, opetuksen arvoperusta lähtee liikkeelle oppilaan omista mielenkiinnon kohteista ja tavoitteista. Oppilas nähdään ehkä aikaisempaan verrattuna aktiivisempänä toimijana ja sen kautta hänelle asetetaan myös jonkin verran enemmän vastuuta omista suuntavalinnoistaan musiikkiopintojen aikana. Myös säveltämisen ja improvisaation osuutta opetuksessa on lisätty. Oppilaiden musisoidessa yhdessä toteutuvat opetussuunnitelmassa kuvailut vuorovaikutus ympäristön kanssa, kulttuurien moninaisuuden kunnioitus, yksilön arvokkuus yhteisön jäsenenä, aktiivinen toimijuus, musiikin ilo, eri aistien käyttö, opiskelumotivaation vahvistaminen ja vuorovaikutustaitojen harjoittelu (Opetushallitus 2017, 10-11). Näin ollen voi todeta, että jo yhteismusisoinnin harjoittaminen itsessään vahvistaa monia opetussuunnitelmaan kirjattuja taitoja.

Oulun ammattikorkeakoulun yliopettaja Jouko Tötterström kuvailee musiikkioppilaitoksien viimevuosien muutosta Rondo-lehden artikkelissa. Hänen mukaansa suurin muutos on tapahtunut siinä, että oppilas pyritään huomioimaan paremmin yksilönä. Uusissa opetussuunnitelmissa painotetaan paljon muutakin kuin soittotaitoa. Opettajat tuntuvat olevan kokeilunhaluisempia kuin ennen ja tietoisuus eri opetusmetodeista on lisääntynyt. Teknologian käyttö on lisääntynyt ja oppilas pystyy helposti esimerkiksi videoinnin avulla seuraamaan omaa soittoaan ja oppiminen monipuolistuu. Musiikillinen hahmotus ja instrumentin

hallinta kehittyvät uudella tavalla, kun säveltämistä, improvisointia ja vapaata säestystä otetaan mukaan opetukseen. (Lähteenmäki 2020, 66-67.)

Tötterström kertoo myös huolestaan musiikinteorian osaamisessa, sillä opiskelijoiden välillä voi olla suuria eroja hahmotusaineiden hallinnassa. Hänen mukaansa myös klassisen musiikin yleistietous on nykyään monella kadoksissa, sillä keskimäärin nuoret eivät kovin paljon kuuntele klassista musiikkia. Saman ilmiön on huomannut Sibelius-Akatemian viulupedagogiikan lehtori Arja Yurtseven. Yurtsevenin mukaan nuoret eivät usein juurikaan kuuntele klassista musiikkia, vaikka soittavat sitä. On hienoa, että nykyään oppilaslähtöinen opetus on kehittynyt ja uutta oppimateriaalia ja ohjelmistoa tulee koko ajan. Ennen ei osattu ajatella asiaa lapsen maailmasta käsin. (Lähteenmäki 2020, 67.)

Olen näiden kahden kokeneen pedagogin kanssa samoilla linjoilla; olenhan itsekkin juuri työstämässä uutta opetusmateriaalia oppilaiden mielenkiinnon kohteisiin pohjautuen. On hyvä kuitenkin muistaa, että pelkkä uudistaminen yksin ei liene viisasta. Vanhassa ja perinteisessä ohjelmistossa on myös paljon todella hienoa musiikkia, joka antaa mahdollisuudet ilmaisuun ja musiikkisuhteen kehittämiseen yhtä lailla. Koenkin, että nykyajan instrumenttipedagogin yksi tärkeimmistä tehtävistä on myös musiikkiperinnön siirtäminen eteenpäin. Me olemme tärkeä linkki nykyajan oppilaan ja kappalevalintojen välillä ja meidän tehtävämme on tutustuttaa oppilaita myös vähän oudompaan ja ei niin tunnettuun musiikkiin. Jos me keskitymme vain oppilaan toivemateriaaliin, voi helposti vanhempi mutta arvokas ohjelmisto hautautua unohduksiin. Mielestäni oppilaalle pitää myös antaa oivallus, miltä tuntuu ikään kuin kasvaa kappaleeseen ja tulla sinuiksi sen kanssa, vaikka aluksi se olisikin ollut täysin tuntematon. Tämänkaltaisen kokemus ruokkii kiinnostusta tutustua jatkossakin erilaiseen musiikkiin ja erilaisiin tyyleihin.

3.2 Yhteisöllisyyden muodot piano-oppilaan musiikkiopinnoissa

Piano-oppilaan elämä musiikkioppilaitoksessa saattaa tuntua joskus aika yksinäiseltä. Oppilas tulee tunnille yksin, hän harjoittelee yksin ja monesti esiintyy

yksin. Orkesterisoittimiin verrattuna pianistit pääsevät harvemmin soittamaan orkesterissa – ja jos pääsevätkin, on takana siinä vaiheessa jo suuri määrä yksinsoitettuja tunteja. Mielestäni pianistien yhteisöllisyyttä ja yhteenkuuluvuutta muiden soittajien kanssa pitäisi saada lisättyä jo ihan aloittelevillekin pianisteille. Piano-oppilaiden yhteisöllisyyden esiintymismuotojen tiedostaminen on tärkeää, jotta oppilasta voi aktiivisesti ohjata niitä kohti. Mielestäni jokainen oppilas tarvitsee tunnetta yhteenkuuluvuudesta instrumentista riippumatta, sillä se vaikuttaa suoraan opintojen mielekkyyteen.

Omassa opetuksessani yhtenä yhteisöllisyyden muotona ovat toimineet yhteiset luokkatunnit sekä aktiivinen yhteismusisointi nelikätisten kappaleiden kanssa. Tulevaisuudessa haluaisin lisätä yhteistyötä myös muiden soittimien kanssa. Tämä vaatii tietysti aktiivisuutta minulta opettajana sekä myös yhteistyöhaluisuutta sekä kollegoilta että oppilailta. Oppilaitoksestakin riippuen yhteismusisoinnin järjestäminen on tietysti myös resurssikysymys. Oma muusikkouteni ammentaa niin paljon muiden kanssa yhdessä soittamisesta, että haluaisin tuoda tätä samaa iloa myös oppilailleni.

Nelikätinen pianomusiikki tai yhdessä samalla pianolla soittaminen on usein ensimmäinen väylä musiikin yhteisen tekemisen maailmaan. Mervi Kiannon mukaan esiintymistä on luontevinta harjoitella ensin ryhmänä. Nelikätisten kappaleiden ja kamarimusiikin soitto tai yhteisimprovisointi luovat pohjan niitä seuraaville sooloesiintymisille (Kianto 1994, 124.).

Oman kokemukseni mukaan jo aivan ensimmäisistä pianotunneista lähtien oppilaan on mahdollista musisoida yhdessä opettajan kanssa, kunhan peruspulsin hahmottaminen onnistuu oppilaalta. Ja vaikka ei heti aivan täydellisesti onnistuisikaan, opettaja voi mukailla oppilaan soittoa helposti vaikkapa yhteisen improvisaation äärellä. Tästä edeten on vähitellen mahdollista ottaa mukaan yhteisiä helppoja nelikätisiä kappaleita, ensin opettajan kanssa ja sitten oppiladuona. Nelikätissoitto on pianistille korvaamattoman arvokasta niin yhteissoiton taitojen näkökulmasta kuin myös soelokappaleidenkin kehittymisen kannalta. Onhan nelikätisessä pianomusiikissa aivan erityisen tärkeää löytää yhteinen

musiikin virtaaminen, jota kannattaa hyödyntää myös soitettaessa soolokappaleita. Nelikätkäinen musiikki on myös käytännön kannalta helposti järjestettävissä, sillä opettajalla on koordinointi omissa käsissään ja hän tuntee omien oppilaidensa taitotason ja muut piirteet erityisen hyvin. Tällöin parinmuodostus on helpointa tehdä ja oppilaat voivat esimerkiksi vierailta toistensa soittotunneilla. Nelikätkäissoiton kautta tutustuu toisiin oppilaisiin ja on mahdollista sitoa aivan erityisiä musiikki- ja ystävyys-suhteita.

Musiikkioppilaitoksessa piano-oppilaille yhtenä yhteisöllisyyden muotona toimivat myös erilaiset esiintymiset ja konsertit, joissa he tapaavat muita soittajia sekä vanhempia. Erja Kososen tutkimuksessa esiintymiset näyttäytyivät pääasiassa positiivisina kokemuksina soolo- ja kamarimusiikkiesityksissä. Monet oppilaita pitivät paljon myös epävirallisista esiintymisistä, joita he pääsivät tekemään vaikkapa kotona perheen kesken. Palautteen saaminen yleisöltä oli yksi oppilaiden odottama asia esiintymisten yhteydessä. Positiivinen palaute vahvistaa soittajan itsetuntoa ja kannustaa eteenpäin. Myös virheistä ja puutteistakin odotetaan palautetta, mutta usein oppilaat tiedostavat nämä seikat itsekriittisesti varsin hyvin. (Kosonen 2001, 82.)

Kuten aiemmin kävi ilmi, opetussuunnitelmissa painotetaan nykyisin improvisointia. Monet pianopedagogit painottavat myös ryhmäopetuksen merkitystä. Rondon artikkelissa Eeva Sarmanto-Neuvonen kuvailee, kuinka 1970-luvulla New Yorkissa opiskellessaan hän opiskeli pianonsoiton ryhmäopetusta, mutta Suomessa sille ei noina aikoina annettu juuri arvostusta. Myöskin improvisointi aiheutti vielä parisen kymmentä vuotta sitten ihmetystä perinteisempien pedagogien keskuudessa. Sarmanto-Neuvosen mukaan nykyiset oppimateriaalit sisältävät paljon musiikkia tyylistä toiseen ja joissakin on mukana myös tarinallisia elementtejä tai vaikkapa oma YouTube-kanava. Ryhmäopetuksen hyötyjen ja yhteisöllisyyden puolesta puhuvat myös pianopedagogit Marjukka Eskelinen ja Rebekka Angervo. Heidän mukaansa ryhmässä lapset pääsevät alusta asti esiintymään toisille ja se vahvistaa oppilaan musiikillista identiteettiä. Musiikkihan on lopulta sitä varten, että joku kuulee sitä. (Auvinen 2020, 69.)

Yhtenä oman musiikkihistoriani tärkeänä yhteisöllisyyden muotona ovat toimineet myös musiikkileirit ja pianokilpailut. Näillä kahdella tapahtumalla on toki hyvin erilainen lataus. Musiikkileirit lapsuudessa ja nuoruudessa ovat auttaneet tietynlaisen “me-hengen” luomisessa. Soittotuntien ja harjoittelun lisäksi leireiltä mieleen ovat jääneet myös monenlaiset vapaa-ajan aktiviteetit ja ennen kaikkea niillä solmitut ystävyysuhteet ja uusiin ihmisiin tutustumiset. Pianokilpailut taas ovat olleet valmistautumisineen suuri kasvun ja kehityksen paikka ja niiden yhteydessä olen päässyt luomaan yhteyksiä muihin pianisteihin ympäri Suomea. Lisäksi yhteisölliset tapahtumat kuten pianofestivaalit ja yhdistykset, kuten vaikkapa pianonsoiton ystävien kohtaamispaikka Mäntän Musiikkijuhlat tai Tampereen pianoseura tuottavat jatkuvasti laadukasta sisältöä alueellisesti ja valtakunnallisestikin. Oppilaiden ohjaaminen edellä mainittuihin tapahtumiin on siis hyvin kannattavaa ja tukee soittajan tunnetta tiettyyn ryhmään kuulumisesta.

3.3 Lisää yhteismusisointia pianisteille

Sampsa Konttinen kuvailee musiikkiopintojen sisältöä, jossa perinteisesti instrumenttitaitoa opetellessa keskitytään soolo-ohjelmiston harjoitteluun. Soittimesta riippuen orkesteriohjelmistoa harjoitetaan jonkin verran ja kamarimusiikille varataan vain murto-osa opiskelun soittomäärästä. Saattaa olla, että jopa ammattiopinnoista valmistuva pianisti ei ole juurikaan osallistunut yhteissoittoon, vaan keskittynyt soolo-ohjelmistoonsa. Tässä vaiheessa soittaja saattaa yllättyä toden teolla, sillä työkentällä pianisteja kaivataan nimenomaan yhteismusisointiin ja säestäjiksi. Konttinen arvioi, että pianistien soolo-ohjelmiston kykyntä olisi työelämässä vain 0–25 prosenttia ja loput olisivat yhteissoittoa. Kaikenlaista yhteismusisointia ja sen arvostusta olisi syytä lisätä erityisesti pianistien koulutuksessa. (Konttinen 2004, 5.)

Mäntän Musiikkijuhlien taiteellinen johtaja Niklas Pokki kertoo tyypillisestä tilanteesta, jossa kansainvälisiä pianomusiikin tähtiä saatetaan kuulla isompien kaupunkien orkesterien solisteina talvikaudella, mutta nykyisin hyvin harvoin soittamassa koko illan omaa soolokonserttia (Mäntän musiikkijuhlat 2022.). Koke-

musteni mukaan vain harva ammattiin valmistuva pianisti voi keskittyä vain soolouraansa tai orkesterin solistina esiintymiseen, vaan todennäköisesti työkenttä koostuu erilaisista yhteissoittoprojekteista ja opetustehtävistä. Tämä olisi hyvä pitää mielessä tietenkin ammattiin opiskellessa, mutta myös jo musiikin perusopintojen aikana, koska siellä luodaan pohja yhteismusisoinnille. Tämän vuoksi yhteismusisointia olisi hyvä lisätä pianisteille jo musiikkiopintojen perustasosta alkaen.

Yksi mahdollinen syy pianistien vähäisemmälle yhteismusisoinnille voi löytyä musiikkioppilaitosten tutkintoihin tähtäävästä systeemistä ja siitä, minkälaiset ohjelmistovaatimukset erilaisissa näytteissä on. Soolo-ohjelmiston vaatimukseen keskittyessä ei aikaa jää samalla tavoin enää yhteismusisoinnille. (Kosonen 2001, 97-98.) Kososen tekemän tutkimuksen aikaan vuonna 2001 monessa oppilaitoksessa varmasti painotettiin nykyistä enemmän soolo-ohjelmiston monipuolista hallintaa. Oman tietämykseni mukaan nykyinen opetussuunnitelma on karsinut tutkintojen suorittamista pois kokonaan monessa oppilaitoksessa.

Nykyään yhteismusisoinnille on annettu opinnoissa enemmän mahdollisuuksia, mutta omien kokemuksieni mukaan jää paljolti opettajan vastuulle, että myös yhteismusisointia tulee tehtyä monipuolisesti. Tässä opettajalla on suuri vastuu mutta toisaalta myös vapaus luoviin projekteihin. On myös hyvin oppilaitoskohtaista, kuinka suuri osa harjoitettavasta musiikista ohjeistetaan olemaan yhteis soittoa tai sisällytetäänkö sitä osaksi mahdollisia näytteitä. Yhteismusisoinnin järjestämisessä on omat haasteensa niin ajankäytön kuin sopivien oppilaiden löytymisenkin suhteen, joten on mielestäni ihan ymmärrettävää, että pianonsoitonopettajan voimavarat eivät aina riitä muuhun kuin soolo-ohjelmistoon harjoittamiseen ja mahdollisesti omien piano-oppilaiden nelikätisten duojen muodostamiseen. Jotta yhteismusisoinnin järjestäminen olisi opettajalle mahdollisimman vaivatonta, on oppilaitoksessa hyvä olla yhteiset käytännöt, miten toimia sekä hyvä, yhteisöllinen ja avoin ilmapiiri eri soitinten kollegioiden kesken.

Bernice Maskin vakuuttaa, että pianonsoitonopettajalla on iso rooli siinä, kuinka hän voi tuoda yhteis soittoa ja musiikillista kumppanuutta osaksi oppilaidensa

soittotunteja. Hän kuvailee, kuinka oppilaan muusikkous kehittyy ison askeleen eteenpäin yhteissoiton alettua. Piano-oppilas oppii kuuntelemaan muita ja myös paremmin omaa soittoaan. Hän oppii valmistamaan kappaleensa hyvin seuraavalle tunnille, sillä sen myötä, että mukana ovat myös muut soittajat, tulee omaakin stemma valmistettua hyvin, jos haluaa yhteismusisoinnin toimivan. Piano-oppilas oppii kuuntelemaan soinnin erilaisia sävyjä ja eri soittimien rikasta äänimaailmaa. Hän oppii jakamaan yhdessä soittamisen nautinnon ystävien kanssa. Oppilaan musiikillinen maailma saa uusia ulottuvuuksia, eikä hänen tarvitse olla enää yksin. (Maskin 1996.)

Patricia Stowell taas kuvailee yhteissoittoa musiikin joukkueurheiluksi. Yhteissoiton kautta oppilaat kasvavat yhdessä ja oppivat yhdessä ja viettävät tunteja yhdessä harjoitellen "joukkueensa" eteen. Ei ole niin suurta merkitystä kuinka suuri tai edistynyt kokoonpano on, mutta hyvin harjoitettu yhteisesitys on vaikuttava kaikesta huolimatta. (Stowell 2008.) Yhteissoitto on hyödyllistä myös soolo-soittamisen kannalta, sillä sen lisäksi että se parantaa soittajan yhteistyö- ja ryhmätaitoja, se myös antaa ilmaisulle entistäkin suuremmat mahdollisuudet. Teatteritaiteen puolella tätä ilmiötä voisi verrata näyttelijän monologisiin ja koko näytelmän esittämiseen. (Konttinen 2004, 2.)

Bernice Maskin kuvaa piano-oppilaan yhteismusisoinnin aloitusta ja sitä, mitä opettajan kannattaa ottaa huomioon tutustuttaessa oppilasta yhteissoittoon ensimmäistä kertaa. Oppilaalle olisi hyvä kuvailla yhteissoittoa positiivisessa hengessä ja kertoa sen olevan hauskaa ja opettavaista. Opettajan olisi hyvä kertoa, että hän yrittää löytää suurin piirtein samanikäisen ja -tasaisen soittajan ja että jos he nauttivat yhdessä soittamisesta, olisi heillä myös mahdollisuus esiintyä yhdessä, mutta sitä ei välttämättä vaadita. (Maskin 1996.)

Yhteissoittoa suunnitellessa on hyvä miettiä, minkälaista musiikkia haluaa soittaa; ovatko tunnetuista orkesteriteoksista tai lauluista tehdyt sovitukset ehkä sovivimpia vai haluaisiko keskittyä yhtyeelle sävellettyihin alkuperäisteoksiin. Alkeistasolla hyviä kappaleita on hieman vaikeampia löytää, mutta vähän edistyneemmällä tasolla materiaalia löytyy jo mukavasti. Kappaleita valitessa on hyvä

katsoa, että soittajien stemmat ovat keskenään yhdenveroiset niin, että kaikilla on mielenkiintoista soitettavaa. Pianon osuus olisi hyvä olla myös tasavertainen muiden kanssa, ei pelkkä säästys. Aloittelevalle pianistille kappaleen sopiva pituus voisi olla kokonaisuudessaan noin kolme sivua, joka vastaa esimerkiksi jousisoittajan kohdalla yhtä sivua. (Maskin 1996.)

Jos pianisti ei ole soittanut aiemmin muiden soittimien kanssa, on hyvä tiedostaa, että hän ei ole tottunut muista soittimista lähtevään äänimaailmaan. Alussa pianisti on hyvä totuttaa myös nuotin lukemiseen ja siihen, että esillä ovat myös muiden soittajien stemmat. Harjoituskirjaimiin ja tahtinumeroihin on hyvä tutustua ja selittää, että joskus liikkeelle saatetaan lähteä vaikkapa kaksi tahtia ennen tai jälkeen tietyn harjoituskirjaimen. Pianistin omilla tunneilla yhteissoitokappaletta olisi hyvä käsitellä yhtä monipuolisesti kuin soolo-ohjelmistoakin. Kappaleessa pitkien taukojen aikana oppilaalta kannattaa kysyä mikä instrumentti tauon aikana soittaa ja pyytää oppilasta soittamaan tämän stemma. Siinä vaiheessa, kun piano-oppilas osaa oman stemmansa hyvin, olisi opettajan hyvä soittaa mukana muiden soittajien stemmoja, jotta ne tulevat tutuiksi jo etukäteen. Pianistin stemman opetteluun voi mennä kolmisenkin viikkoa kauemmin kuin esimerkiksi jousisoittajilla, joten tämä on otettava huomioon ensimmäistä yhteistä harjoitusta suunnitellessa. Myös muille soittajille on hyvä korostaa jo tässä vaiheessa, että oma stemma on osattava ensimmäiseen harjoitukseen saavuttaessa. (Maskin 1996.)

4 Mikä musiikkiopinnoissa innostaa?

Tässä luvussa tarkastelen opetustyössäni kohtaamiani haasteita oppilaiden motivaation kannalta, pohdin millainen 2020-luvulla elävän lapsen ja nuoren musiikkimaailma on ja sitä, millä tavoilla kappalevalinnoilla voi vaikuttaa opintojen mielekkyyteen. Käytän ajatusteni tukena aiheeseen liittyvää kirjallisuutta. Motivaation ylläpito onkin soitonopettajan suurimpia haasteita läpi musiikkiopintojen eri vaiheiden, aina lapsuudesta aikuisuuteen ja monenlaisten elämänvaiheiden läpi.

Toisinaan olen huvittunut huomattessani vertaavani soitonopettajan työtä kuntosalien personal trainereihin. Heiltä tunnutaan odottavan energistä ja iloista tsemppihenkisyyttä, jota kuntosalin asiakkaalta ei aina löydy omasta takaa tai sitä joutuu hieman kaivamaan esiin. Senhän takia moni palkkaakin henkilökohtaisen avustajan treenille, jotta salille tulisi lähdeyttä ja jotta siitä saisi mahdollisimman paljon irti. Koen, että musiikkipedagogina minun olisi hyvä pyrkiä tarjoamaan samaa; inspiraatiota, innostusta ja kannustusta. Ilman näitä musiikkiopinnot voivat tuntua tahmealta, päämäärättömältä ja tarkoituksettomalta.

Samoja ajatuksia kuvaavat kirjassaan Anttila ja Juvonen viittaamalla pohjoiskarjalaiseen sanontaan, jossa musiikinopettajan ensimmäiseksi, toiseksi ja kolmanneksi tärkein tehtävä on innostuksen herättäminen ja vasta neljännellä sijalla tulee jotain muuta. (Anttila ja Juvonen 2002, 99). Innostumisen kautta luotu motivaatio ja sen merkitys on oleellista musiikkiopinnoille. Psykologi Albert Bandura taas toteaa, että suurin osa aktiviteeteista, joista ihmiset nauttivat, eivät ole välttämättä kiinnostaneet heitä aluksi lainkaan. Myönteisten oppimiskokemusten myötä melkein mikä tahansa toiminta voi muodostua yksilölle merkittäväksi ja siihen saattaa syntyä palava into, joka kantaa häntä eteenpäin ja motivoi. (Bandura 1997, 218.)

4.1 Motivaatiota musiikinopiskeluun omakohtaisesta kokemisesta

Motivoitunut henkilö oppii tehokkaalla tavalla ja hänen oppimistaan kuvaavat seuraavanlaiset tunnusmerkit: valintojen tekeminen toiminnan hyväksi, tarkkaavaisuuden intensiivinen suuntaaminen kiinnostuksen kohteeseen, toiminnan pitkäjänteys ja sitkeys sekä työskentelyn laatu. Motivoituneella oppilaalla ei ole vaikeuksia tarttua vaativiinkaan musiikillisiin haasteisiin. Koulujen musiikinopetuksessa on painotettu, että opetuksen tarkoituksena ei ole niinkään erillisten tietojen ja taitojen välittäminen, vaan myönteisten asenteiden ja musiikkiin kiinnostuksen herättäminen. (Ahonen 2004, 154.) Tämä sopii mielestäni todella hyvin yksin myös musiikkiopistojen nykyisten opetussuunnitelmien kanssa, joissa painotetaan hyvän musiikkisuhteen muodostumista ja elinikäisen oppimiseen

painottamista sen sijaan, että keskityttäisiin vain mahdollisimman puhtaisiin tekniisiin suorituksiin.

Motivaatioon tiiviisti liittyviä asioita ovat oppilaan minäkäsitys ja pystyvyyden tunne. Minäpystyvyydellä tarkoitetaan yksilön arviota omista kyvyistään suoriutua tietyistä tehtävistä. Aikaisemmat kokemukset vastaavanlaisesta tilanteesta, mallisuorituksen seuraaminen ja sijaisoppiminen, muiden antama sanallinen kannustus ja yksilön fysiologinen tila suorituksen aikana vaikuttavat minäpystyvyyteen. (Ahonen 2004, 157.) Samaa mieltä ovat myös Juntunen, Nikkanen ja Westerlund (2013). Heidän mukaansa onnistumisen kokemukset esiintymisissä auttavat eteenpäin. Opettajan kriittinen suhtautuminen esiintymiskäytäntöihin, mukavan ilmapiirin luominen sekä säännöllisiin esiintymisiin kannustaminen ovat tärkeitä tekijöitä soitto-oppilaan motivaation kannalta. Myös yhteismusiisoinnilla on merkittävä vaikutus opintojen mielekkyyteen. (Juntunen, Nikkanen ja Westerlund 2013, 158.)

Oma käsitys minäpystyvyydestä vaikuttaa ihmisen käyttäytymiseen. Yleensä ihmiset valitsevat tehtäviä, joista he uskovat selviytyvänsä ja välttävät sellaisia, jotka vaikuttavat vaikeilta tai mahdottomilta. Minäpystyvyydekäsitys vaikuttaa valintaan silloinkin, kun vaihtoehtona olisi muuta tekemistä, kuten vaikkapa mukavalta tuntuva tv-ohjelma. Oma käsitys minäpystyvyydestä vaikuttaa myös siihen, kuinka kauan on valmis jatkamaan harjoittelua kohdatessaan ongelmia tai kuinka joustava on vastoinkäymisiä kohdatessaan (Ahonen 2004, 157.) Soittoharrastus on mielestäni samalla ainutlaatuinen tilaisuus kehittää näitä pitkäjänteisyyden ja epämukavuusalueella olon taitoja, jotka tuntuvat olevan todellakin harjoituksen tarpeessa niin lapsilla kuin aikuisillakin nykyisen teknologian, sosiaalisen median selailun ja siitä saatavan pikatyötytyksen takia.

Anttilan ja Juvosen mukaan opiskelumotivaatioon eivät vaikuta ulkoinen todellisuus sinänsä, vaan oppijan tulkinnat ulkoisesta maailmasta ja käsitykset itsestään. Tämän vuoksi motivaatioon vaikuttavat vahvasti tunteistakin nousevat tekijät. Opiskelija motivoituu parhaiten silloin, kun opiskelu tukee hänen myön-

teistä minäkäsitystään ja minäpystyvyyttä itselle merkityksellisten tehtävien parissa. (Anttila ja Juvonen 2002, 117.) Tähän liittyvät musiikkiopinnoissa mielestäni myös oleellisesti oppilasta innostavat kappalevalinnat.

Annu Tuovila viittaa väitöskirjassaan yhteen yleisimmistä ja huolestuttavimmista ilmiöistä lasten oppimisen saralla. On yleistä, että oppilas epäonnistuessaan tulkitsee syyksi omat kykynsä ja ponnistelunsa, vaikka lopputulokseen ovat vaikuttaneet monet muutkin tekijät, kuten opettajan vaatimukset, opetusmenetelmät ja vanhempien tarjoama tuki. Mikäli lapsi tulkitsee epäonnistumisen olevan omien kykyjen syytä tai on luonteeltaan täysin sattumanvaraista, voi oppimishalukkuus kärsiä, sillä näihin tekijöihin on vaikea vaikuttaa (Tuovila 2003, 49.)

Onkin hyvin tärkeää, että oppilaan, opettajan ja huoltajien suhde on toimiva ja että kaikilla osapuolilla on samansuuntainen tavoite oppimiselle. Tuovilan tutkimuksessa selvisi, että musiikkiopinnoista merkityksellistä tekivät mm. se, että lapsen omat tavoitteet ja aloitteet otettiin huomioon. Ongelmallisin tilanne on silloin, kun vanhempien ja opettajan tavoitteet ovat ristiriidassa oppilaan tavoitteiden kanssa. Tällöin opettajan ja vanhempien mielestä opinnot sujuvat pääosin hyvin, mutta lapsi vaikuttaa laiskalta. Tämä taas johtuu todellisuudessa siitä, että kotona tai soittotunnilla lapsen toiveita ei ole kuultu, mikä vaikuttaa hänen musiikillisiin tarpeisiinsa ja sitä kautta motivaatioon. Jos lapsi sai edetä opinnoissa omaan tahtiinsa ja vaikuttaa opetukseen, motivaatio seurasi luonnostaan. (Tuovila 2003, 239.)

Nykyiset opetussuunnitelmat painottavat opetuksen yksilöllistämistä oppilaan omien toiveiden ja tavoitteiden mukaan, joten jos opettaja on niiden kanssa ajan tasalla, ei edellä kuvailtuja ristiriitaisia tilanteita pitäisi kovin usein syntyä. Näin ainakin teoriassa, mutta käytäntö ei ole välttämättä näin yksinkertaista. Itse olen sitä mieltä, että opettajan, oppilaan ja perheen välillä tapahtuva yhteydenpito on välttämätöntä, mutta ei ainakaan omien kokemuksieni perusteella toteudu aina kovin aktiivisena. Tämä on osittain myös resurssikysymys; yhteydenpito jokai-

sen oppilaan perheeseen vaatii aikaa. Kymmenien eri perheiden kanssa viestittely viikoittain ei aina ole mahdollista, jos soitonopettaja haluaa oppituntien ja niiden suunnittelun lisäksi myös viettää vapaa-aikaa.

Musiikin opiskelun tulisi tulla luontevaksi osaksi lapsen aikaisempia musiikkikokemuksia, jotta hän osaisi arvostaa opiskelemista, saamaansa opetusta ja itseään musiikin oppijana. Muutoin musiikista puuttuvat taide-elämykset ja pahimmillaan opiskelusta voi tulla lapsen itsearvostusta ja hyvää elämää uhkaava asia. Lapsen maailmassa leikki on hyvin merkityksellisessä osassa ja jos rajaamme musiikin opiskelusta sen pois, voimme poistaa osan arvokasta ihmisyyden ydintä, jota ilman opiskelusta tulee paljon mitättömämpi prosessi. Erityisesti koulunaloitusvuodet ovat monille lapsille aikaa, jolloin he yrittävät sopeutua aikuisten sääntöihin ja tapoihin toimia ympäröivässä maailmassa. Musiikinopetuksella on mahdollisuudet tarjota keinoja lasten omalle ilmaisulle ja auttaa heitä säilyttämään elämässään yhteyksiä musiikin, minän ja leikin välillä. (Tuovila 2003, 47.)

Oppilaan elämässä olisi hyvä olla elämää rikastuttavia asioita ja musiikki harrastuksena voi olla juuri sitä. Marja Olsonen on julkaisussaan haastatellut nuoria musiikkipedagogeja ja myös heidän vastauksissaan toistuu musiikkiharrastuksen merkitys. Mikä tahansa harrastus esimerkiksi teini-iässä vie aikaa pois turhilta hölmöilyiltä. Harrastuksen avulla voi laajentaa omaa sosiaalista verkostoa koulun ulkopuolelle. Kuten muissakin nuorten harrastuksissa, myös musiikissa ryhmä merkitsee todella paljon. Ystävyysuhteet voivat vaikuttaa soittotoon. Kun itsellä soittoläksy ei syystä tai toisesta suju, voi kaverin kanssa jaettu tilanne helpottaa tilannetta. Yhteissoitossa on tärkeää, että soittajat ovat keskenään samanikäisiä ja kutakuinkin teknisesti samantasoisia soittajia. Yhteissoitto ei tarvitse olla aina opettajan järjestämää, vaan myös omasta aloitteesta tehty yhteismusisointi voi kantaa pitkälle. Yhdessä tekemisen ilo saattaa luoda omaehtoisen soittamisen ja esiintymisen ilon. (Olsonen 2012, 41–45.)

Entä millaiset asiat musiikinopiskelussa voidaan kokea haastavaksi ja opiskelumotivaatiota syöväksi? Annu Tuovila on pitkittäistutkimuksessaan haastatellut

musiikkioppilaitoksen oppilaita. Heidän vastauksissaan näkyivät yksinäisyys ja se, että soittotunnille tullaan ja lähdetään, eikä musiikkioppilaitoksessa käynnin aikana olla juuri yhteydessä toisiin oppilaisiin. Jos muita oppilaita ei tunne, on oman osaamisen tasoa vaikea määrittää ja se saattaa vaikuttaa negatiivisesti itsearvostukseen. Oppilaat kokivat myös, että soittotunnilla käymiseen käytetty aika on pois ystävien kanssa vietetystä ajasta. Omia ohjelmistotoiveita ei aina otettu huomioon ja tylsistyttävien kappaleiden soittaminen saattoi johtaa musiikinopiskelun lopettamiseen. Toisinaan oppilaat toivoivat, että olisivat voineet soittaa useampia instrumentteja kuin mihin heille oli annettu mahdollisuus. Oppilaan puheita soittimen vaihtamisesta ei otettu aina vakavasti tai soitinvalinta saattoi tapahtua sen mukaan mihin soittimiin kyseisessä musiikkioppilaitoksessa oli tilaa. Myös negatiiviset esiintymiskokemukset vaikuttivat opintojen mielekkyyteen. (Tuovila 2003, 171-180.)

4.2 Oppilaan musiikkimaailma

Lapsilla ja nuorilla on nykyään tarjolla monenlaista viihdykettä esimerkiksi älylaitteiden parissa. Myös harrastukset joutuvat kilpailemaan keskenään. Soitonopiskelu vaatii paljon enemmän kuin sen, että tunnilla käydään kerran viikossa. Nyky-yhteiskunnassa kasvaneelle lapselle ja nuorelle älylaitteiden nopeat pikavoitot saattavat olla helposti houkuttelevampi vaihtoehto. Samansuuntaisista ajatuksista kertoo Rondon artikkelissa myös pitkän linjan musiikkipedagogi ja käyrätorvisti Päivi Pyymäki. Hänen mukaansa lasten kasvuympäristössä on liikaa ulkoisia ärsykejä ja lapsilla on liikaa valinnan mahdollisuuksia. Tämä aiheuttaa levottomuutta ja lyhytjänteisyyttä. Ongelma on tiedostettu ja siitä puhutaan, mutta käytännön toimet puuttuvat monessa tilanteessa. Pyymäen mukaan toisaalta lapset ovat monitaitoisempia kuin ennen, sekä rohkeampia ja avoimempia erilaisille vaikutteille. He ikään kuin kokevat, että maailma on heitä varten. Tämä saattaa olla positiivisen kasvatuksen vaikutuksia. Ja kun maailma on auki, niin oppilaskin on auki. (Lähteenmäki 2020, 68.)

Millainen on soitto- tai lauluoppilaan maailma ja minkälaista musiikinopetusta he haluaisivat? Annu Tuovila viittaa väitöskirjassaan useisiin tutkimuksiin, joissa on

kohdattu ristiriita sen välillä, mitä lapset ja nuoret oikeastaan haluaisivat soittaa ja mitä he soittavat soittotunneilla. On tullut ilmi, että he eivät välttämättä voi soittotunneillaan soittaa sitä musiikkiohjelmistoa, josta olisivat kiinnostuneita. Soittoläksyjen ohella tai niiden sijasta oppilaat soittavat paljon populäärimusiikkia sekä musiikkia korvakuulolta, laulavat soittaessaan ja muuten, soittavat muita soittimia kuin pääinstrumenttiaan ja musisoivat muiden kanssa. Näyttäisi siis siltä, että oppilaiden mielekkääksi kokema musiikin oppiminen on hyvin monialaista. Musiikkiopiston soitto-opiskelu voi siis näihin nähden tuntua kapeaalaiselta ja perustua liiaksi vain yhden opettajan antamiin vaikutteisiin, yhden soittimen klassiseen ohjelmistoon ja tutkintojen onnistumiseen. Tällaisesta opiskelusta puuttuu helposti myös vertaissuhteet, joiden on todettu olevan avainasemassa realistisen musiikillisen minäkäsityksen luomiseksi sekä myös oppilaan musiikkiharrastuksen arvostamisessa ja siinä menestymisessä. (Tuovila 2003, 62–63.)

On mahdollista, että soitonopettaja ja oppilas elävät arkeansa täysin erilaisissa musiikkikulttuureissa ja opettajan on vaikeaa ymmärtää oppilaan todellisuutta. Nuorten kulttuurien ymmärtäminen on opetus- ja kasvatustyötä tekeväille kuitenkin todella tärkeää. Kasvattajan tulisi prosessoida nuorisokulttuureihin liittyviä kokemuksia oman nuoruuden ja siihen liittyvien tuntemusten kautta. Nuorten kokemusmaailmasta tulisi olla aidosti kiinnostunut, jotta luottamuksellisen opetustoiminnan on mahdollista toimia. (Anttila ja Juvonen 2006, 123.)

Suvi Saarikallio on tutkinut musiikin merkitystä nuoren psykososiaalisessa kehityksessä. Nuoret voivat löytää musiikista tukea elämän eri osa-alueisiin, kuten identiteettiin, itsemääräämiseen, ihmissuhteisiin ja tunnekokemuksiin. Musiikillinen toiminta voi lisätä nuoren myönteistä kehitystä ja psyykkistä tasapainoa. Yhdessä koettu ja tehty musiikillinen toiminta on osallistumista, toisten huomiioon ottamista, yhteiseen päämäärään panostamista ja myös yhdessä onnistumista. Tiettyä päämäärää varten luodut yhtyeet saattavat tuoda yhteen hyvin erilaisia persoonia ja näin ollen kehittää sosiaalisia taitoja. Musiikkipedagogilla on merkittävä rooli luoda näissä tilanteissa innostavia ja silti realistisia tavoit-

teita. Toiminnan tuottamien tunne-elämysten ja onnistumisten pitäisi olla ensisijalla sen sijaan, että musiikissa keskityttäisiin vain välttämään virheitä. (Saarikallio 2009, 223-227.)

Musiikilla näyttää olevan erityisen suuri merkitys nuoruudessa. Nuoret kuluttavat musiikkia eniten ja usein kokevat musiikin itselleen erittäin tärkeäksi. Nuoruudessa kohdataan paljon kehityksellisiä haasteita samaan aikaan, kun tunne-elämä on vasta kehittymässä. (Saarikallio 2010, 287.) Musiikki liittyy nuoren elämässä laajasti hänen koko elämänsä kokemiseen, käsityksiin itsestään ja maailmasta harrastamisen tai erilaisten nuorisokulttuureiden kautta. Musiikki tukee nuoren kehitystä ja on osana nuoren minuuden etsimistä ja vahvistamista. Se toimii edistämällä psyykkistä itsesäätelyä ja toimii voimavarana. Musiikin avulla nuoret pääsevät prosessoimaan omia kokemuksiaan ja purkavat mieltä vaivavia tunteita ja ajatuksia. Itselle läheiset musiikkityylit toimivat nuorelle tietynlaisena tärkeänä henkisenä tukikohtana, jonka ympärille voi koota minuuttaan. (Anttila ja Juvonen 2006, 120.)

Monilla musiikkimaku muovautuu jo alakouluiässä, mutta yleensä vakiintuneemman muotonsa se saa murrosiän saavuttua. (Anttila ja Juvonen 2006, 271.) Kososen mukaan ympäröivän kulttuurin lisäksi musiikillisiin mieltymyksiin vaikuttavat se, millaisella musiikilla nuoren maailma on ympäröity ja millaista musiikkia hän kuulee tahtomattaankin – radio ja muut viestintävälineet vaikuttavat myös musiikkimakuun, halusi sitä tai ei. (Kosonen 1996, 43.) Kososta huolettaa nuorten toisinaan heitä ympäröivä yksipuolinenkin musiikillinen maailmankuva ja eri viestimistä tuleva piiloviestintä (Kosonen 2011, 301).

Nykyään radiota kuuntelevat enää harvat nuoret. Polaris Nordic: Digital Music in the Nordics 2022 -tutkimuksen mukaan 12–17-vuotiasta nuorista 31 prosenttia löytää uutta musiikkia TikTok-sovelluksesta. Teini-ikäisistä 20 prosenttia kertoi myös löytävänsä musiikkia ystäviensä kautta, kun ystävien suositteluja hyödynsi vain kahdeksan prosenttia kaikenikäisistä suomalaisista. (Teosto 2022b.) Uuden musiikin kuuntelun tavat ja hittikappaleiden vaihtuvuus ovatkin tänä päivänä aivan eri luokkaa kuin vaikkapa pari vuosikymmentä sitten.

Olen aina säännöllisin väliajoin omassa opetustyössäni joutunut kohtaamaan oman vajavaisuuteni siinä, kuinka hyvin oikeastaan olen nuorten kuuntelemasta musiikista perillä. Usein voin ajatella mielessäni jotakin tiettyä "hittibiisiä" seuraavaksi kappaleeksi oppilaalle, mutta joudunkin toteamaan, että kyseinen kappale onkin jo 10 vuotta vanha ja auttamattomasti jo kaukaisessa historiassa oppilaan näkökulmasta. Nykyinen musiikkimaailma on hyvin nopeasti muuttuvaa ja parhaiten opettajana pääsen käsiksi nuorten musiikkimakuun kysymältä heiltä itseltään. Onkin taas eri asia, kuinka hyvin oppilaat osaavat yhtäkkiä vastata uteluun heidän lempikappaleistaan tai -artisteistaan. Yleensä toiveet tulevatkin hieman "rivien välistä" tai satunnaisissa ja yllättävissäkin tilanteissa soitotunnilla.

Kososen mukaan nuoren soittajan elinympäristön musiikkikulttuurit ovat yhteydessä instrumentin soittamiseen. Nuorten kuuntelema lempimusiikki houkuttelee myös sen soittamiseen, sillä se on jo helposti lähestyttävää. Musiikkia kuuntelemalla nuori on saattanut kokea jo voimakkaita elämyksiä, jotka hän haluaa elää uudelleen myös soittamalla. (Kosonen 1996, 57.)

Olsonen on huomannut nuorten musiikinopiskelua tutkiessaan, että motivaation kannalta erityisen tärkeäksi on noussut mieluisen ohjelmiston käyttö. Vaikka erityisesti laajan oppimäärän ohjelmistotarjonta on klassispainotteista, myös toisenlaisien genrejen käyttö on yleistä. Tämä vaatii ohjelmiston suunnittelussa opettajalta ammattitaitoista otetta, koska soitotaidot karttuvat pitkän ajan kuluessa ja vaihteittain. (Olsonen 2012, 47.) Pianonsoittoa opettaessani olen yrittänyt kiinnittää erityistä huomiota varhaisteinien ja nuorten kanssa kappalevalintoihin. Joskus siirtymä lapsuudesta nuoruuteen voi tapahtua opettajan sitä tiedostamatta ja tällöin hän voi jäädä ihmettelemään, miksi aiemmin oppialasta innostanut soittoharrastus alkaakin tuntua yhtäkkiä tahmealta. Nuori tarvitsee kappalevalintojen myötä tarttumapintaa, jonka kautta peilata omaa elämäänsä.

Olsonen kuvailee mielestäni musiikkiopintoja osuvasti. Hänen mukaansa tavoitteellisessa taiteen perusopetuksessa on kuitenkin otettava huomioon muitakin näkökulmia kuin vain oppilaan musiikkimaku. On tärkeää tutustuttaa oppilasta

uusiin asioihin, kuten hänelle ennestään oudompiin musiikkilajeihin tai tyyliuuntiin. Myös vieraasta musiikkilajista voi oppia paljon ja rakentaa omaa musiikkikäsitystään ja eläytyä musiikkiin eri tavoin. Osaava opettaja kykenee muuntelemaan opittavia asioita oppilaiden ja heidän vanhempiansa toiveiden mukaan. On hyödyllistä, jos opettaja tuntee monenlaista musiikkia ja monia genrejä sekä osaa ohjata vapaata säestystä. Motivaatiota lisäävänä tekijänä on oppilaan oma mahdollisuus vaikuttaa tavoitteisiin ja mieltymyksiin musiikin opiskelussa. Liian löysä tai liian tiukka tavoite eivät edistä oppimista parhaalla mahdollisella tavalla. Motivaation kannalta soittotunnin tunnelmalla ja tapahtumilla on tietysti myös merkitystä. (Olsonen 2012, 46-47.)

5 Pianocoolio -yhteismusisointiprojekti

Tässä luvussa kerron Pianocoolio-yhteismusisointiprojektista, joka järjestettiin Tampereen konservatoriossa keväällä 2022. Pohdin projektin aikana oppimiani asioita. Keräsin taustatietoa projektista ja tekemistäni sovituksista opettajille tehdyin haastatteluin ja oppilaille suunnatulla palautelomakkeella. Analysoin niiden tuloksia alaluvuissa 5.2 ja 5.3.

5.1 Yhteismusisointiprojekti Tampereen konservatoriossa

Yhtenä tavoitteenani oli saada kokeiltua sovituksia ja niiden toimivuutta käytännössä oppilaiden soittamana. Tätä varten käynnistin Tampereen konservatoriossa Pianocoolio-yhteismusisointiprojektin, johon osallistui yhteensä 19 opettajaa ja 26 oppilasta. Mukana olevat instrumentit olivat pianon lisäksi käyrätorvi, pasuuna, pikkurumpu, saksofoni, kitara, harmonikka, kantele, viulu, sello, kontrabasso, huilu ja klarinetti. Projektissa oppilaat soittivat sovittamiani elokuva- ja musikaalikappaleita ja projekti huipentui Pianocoolio-yhteismusisointikonserttiin Tampereen konservatoriossa toukokuussa 2022.

Yhteissoittoprojekti lähti käyntiin vuoden 2021 lopulla, kun tiedotin opettajia keväälle ajoitetusta projektista. Ilahduttavan moni opettaja oli projektista kiinnostunut ja jäi odottelemaan lisätietoja sekä sovituksiani. Varsinaisesti projekti pääsi

alkuun helmikuun lopulla 2022, kun sain sovituspohjan jakoon opettajille ja he pääsivät miettimään kappaleisiin sopivia soittajia. Tämän lisäksi mukana oli soittamassa omia piano-oppilaitani, joiden yhteissoittoharjoituksia myös ohjasin.

Pääosin harjoitukset järjestettiin niin, että oppilaat vierailivat toistensa soittotunneilla. Aina se ei kuitenkaan onnistunut, joten pidin myös yhteisen harjoituspäivän yhtenä toukokuun lauantaina, jolloin kaikki kokoonpanot pääsivät soittamaan yhdessä. Harjoituksessa ei ollut juuri muita opettajia, joten päädyin myös ohjaamaan kokoonpanoja, jos sille näytti olevan tarvetta. Tämän lisäksi järjestimme yhteisen kenraaliharjoituksen konserttipäivänä ennen konserttia.

Sovitukset sain jakoon opettajille helmikuun lopulla. Omasta mielestäni ajankohta sovitusten jakamiselle ei ollut paras mahdollinen, sillä olisin halunnut saada ne jakoon jo ennen joululomaa edellisen vuoden lopussa tai viimeistään kevätkauden alussa, jolloin opettajilla olisi ollut enemmän aikaa valita oppilaat ja harjoittaa kappaletta rauhassa heidän kanssaan. Nyt aikataulu oli vedetty melko tiukaksi, sillä yhteissoittoprojektin konsertti oli varattu toukokuun viimeiselle viikolle ja aikaa oli näin ollen nuottimateriaalin saamisesta noin kolmisen kuukautta. En kuitenkaan pystynyt jakamaan sovituksia aikaisemmin, koska viimeiset niistä valmistuivat joululoman aikana ja ne täytyi käydä ensin läpi asiantuntijaohjaajani kanssa. Samansuuntaisia ajatuksia sain myös haastatteluiden kautta mukana olleilta opettajilta. Osan mielestä aikaa oli riittävästi, kun taas osa olisi mielellään saanut projektin tietoon ja alulle jo lukuvuoden alussa syksyllä.

Järkevä ajankäyttö ja sen hallinta korostuivat projektissa muutenkin. Olin lähtenyt kunnianhimoisesti toteuttamaan projektia, jossa oli hyvin erilaisia, eri ikäisiä, eri tasoisia ja eri soitinryhmistä tulevia soittajia. Yhteydenpito sekä oppilaiden ja opettajien välillä tuntui välillä vievän kaiken ajan ja täytyi olla tarkkana, että projektin tiedottaminen ja valmistelu olivat ajan tasalla. Yhteissoittoharjoitusten järjestäminen oli melko haastavaa näin suurella oppilasmäärällä ja kaikkien erilai-

silla henkilökohtaisilla aikatauluilla. Ajankäyttö on oppilaiden kanssa suunniteltava hyvin pitkällä aikavälillä, sillä arjessa tulee aina hidasteita vastaan; oppilas saattaa vaikkapa sairastua tai ei pääsekään soittotunnille luokkaretken takia.

Pianocoolio-yhteismusisointiprojektin alussa en tainnut ajatella aivan loppuun asti mihin olin ryhtymässä, sillä työtaakka oli yhdelle ihmiselle liian iso ottaen huomioon kaiken muun työn ja opiskelun projektin kanssa samaan aikaan. Olen kuitenkin tyytyväinen, sillä lopputulos oli mielestäni onnistunut ja projektista sekä sovituksista saatu palaute hyvää.

Kaiken kaikkiaan tämä projekti oli kuitenkin todella hyödyllinen minulle henkilökohtaisestikin ja opin, että varsinkin nuorten oppilaiden kanssa työskennellessä aikaa on hyvä varata reilusti. Mikäli lähden tekemään vastaavaa projektia tulevaisuudessa, varaan aikaa työstämiseen mielelläni koko lukuvuoden. En ollut aivan ehdoton konsertin toteutumisen suhteen, sillä pääasia oli saada kokeiltua sovituksia käytännössä. Olen kuitenkin erittäin tyytyväinen, että konsertti toteutui, sillä se toimii oppilaille myös konkreettisenä päämääränä ja luulen, että kapaleet valmistuivat esityskuntoon juuri sen takia.

5.2 Opettajien haastattelu ja tulokset

Haastattelu on yleinen tapa tuottaa tutkimusaineistoa. Se sopii tilanteisiin, joissa halutaan tietoa toisten ihmisten toiminnasta, kokemuksista ja käsityksistä. (Hyvärinen, Suoninen ja Vuori, ei pvm.) Päädyin tekemään kehittämistyöni taustatiedoksi haastatteluja, jotta saisin tarkemmin tietää, miten pianonsoitonopettajat kokivat tekemäni sovitukset. Haastattelin Tampereen konservatorion pianonsoitonopettajia, jotka olivat mukana Pianocoolio-yhteismusisointiprojektissa. Osallistujia oli itseni lisäksi yhteensä viisi henkilöä, jotka kaikki osallistuivat haastatteluun. Halusin rajata haastateltavat vain pianonsoitonopettajiin jättäen muut projektissa mukana olleet instrumenttiopettajat pois, jotta saisin tarkkaa tietoa pianistien asiantuntijuuden kautta.

Valitsin haastattelutavaksi puolistrukturoidun haastattelun. Sen ideana on, että kysymykset laaditaan ennakkoon ja ne esitetään suunnilleen samassa muodossa, mutta tapa vastaamiseen on vapaa (Hyvärinen, Suoninen ja Vuori, ei pvm.). Esitin samat kysymykset jokaiselle haastateltavalle samassa järjestyksessä. En lähtenyt kommentoimaan vastauksia millään tavalla, vaan annoin haastateltavan kertoa vastaukset vapaasti. Puolistrukturoitu haastattelu sopi mielestäni tilanteeseen hyvin, koska haastateltavat saivat kuvailla vastauksia kysymyksiin vapaasti omaan tyyliinsä. Haastattelut tehtiin äänentallentimella toukokuussa 2022 joko etänä videopuhelun kautta tai lähikontaktissa. Tämän jälkeen litteroin haastattelut ja teemoittelin esille tulevien aiheiden mukaan. Haastatteluiden tarkoituksena oli saada selville, millainen vastaanotto tekemilläni sovituksilla on, kokevatko opettajat ne tarpeellisiksi, miten sovitukset toimivat käytännössä ja miten Pianocoolio -projekti onnistui heidän mielestään.

Ensin kartoitin, miten pianistien yhteismusisointi on ylipäätään järjestetty Tampereen konservatoriossa. Moni vastaajista kertoi, että se riippuu paljon opettajasta ja hänen tavastaan järjestää opetusta. Pienelle osalle opettajista kuuluu tietty kiintiö kamarimusiikin järjestämiseen, kun taas toisille ei kuulu. On lisäksi paljon opettajan omasta aktiivisuudesta kiinni kuinka paljon ja minkälaista opetusta piano-oppilaat saavat yhteismusisoinnissa. Opettaja voi itse valita, sisältääkö yhteismusisointi esimerkiksi nelikätisiä kappaleita vai yhteistyötä muiden instrumenttien kanssa. Myös korona-ajan asettamat haasteet tulivat esille viime vuosien yhteissoittoon liittyen; oppilaat olivat soittaneet paljon vain oman opettajan kanssa ja nelikätisiä kappaleita vieläpä eri soittimilla tartuntariskin minimoimiseksi. Joitakin ns. ulkopuolelta järjestettyjä tilaisuuksia pianistien yhteismusisointiin mainittiin, kuten nuorten lied ja satunnaiset osallistumiset konservatorion orkesteriin.

Vastauksissa ilmeni myös, että pianistien yhteismusisoinnin järjestämisessä olisi vielä paljon kehitettävää. Ainakin yksi haastateltavista koki muiden soittimien kanssa tehtävän yhteistyön todella olemattomaksi ja arveli yhdeksi syyksi

sen, että oppilaitoksessa oppilaskonsertit on järjestetty lähinnä instrumenttikoh-
taisesti (mm. pianoillat ja jousi-illat). Tällöin luontevia kohtaamisia eri kollegioi-
den välille ei muodostu niin helposti.

Toisena kysymyksenä kartoitin pianistien osallistumista yhteismusisointiin. Ha-
lusin tietää, kuinka usein piano-oppilas pääsee tekemään yhteismusisointia ja
missä vaiheessa opintoja tämä yleensä tapahtuu. Vastauksista oli löydettävissä
hyvin yhtenäinen linja siinä, että yleensä perustaso 1 -soittajat aloittavat yhteis-
soiton nelikätisistä ja perustaso 2 eteenpäin pyritään löytämään piano-oppilaalle
myös yhteistyötä muista soittimista. Moni opettajista pyrkii aloittamaan yhteis-
musisoinnin mahdollisimman pian opintojen alussa; ensin oman opettajan
kanssa ja sitten toisen piano-oppilaan kanssa nelikätisesti.

Vastaajat olivat myös yksimielisiä siinä, että yhteissoiton määrä riippuu myös
hyvin paljon oppilaasta ja hänen omasta aktiivisuudestaan: siitä onko hän val-
mis tulemaan yhteisharjoituksiin myös oman tunnin ulkopuolella ja kuinka hän
pystyy sitoutumaan. Yksi vaikuttava tekijä on myös, kuinka hyvin oppilas on val-
mistautunut tunneille ylipäänsä eli täytyykö tuntiaikaa käyttää paljon harjoitte-
luun. Tällöin se on kaikesta muusta ajasta pois, kun käytettävissä on rajallinen
minuuttimäärä opetusta viikoittain. Joskus voi käydä vain huono tuuri ja aikatau-
lusyistä tai muista käytännön syistä ei löydetä yhteistä aikaa toisen soittoparin
kanssa, jolloin yhteissoittoa on vaikea järjestää. Näiden seikkojen takia on siis
mahdollista, että jotkut piano-oppilaista eivät koskaan soita toisen instrumentin
kanssa, vaan soittavat lähinnä nelikätisiä pianokappaleita.

Erään vastaajan mielestä pianistit pääsevät tekemään yhteismusisointia aivan
liian vähän. Yhtenä haasteena hän näki tähän sen, kuinka orkesteriharjoitusta
järjestettäessä paikalla on monta viulistia ja yhden puuttuessa koko harjoitusta
ei tarvitse perua. Pianisti on taas monessa kokoonpanossa yksin ja ns. korvaa-
maton osa kyseistä yhtyettä. Hän pohti myös, että piano-orkesterin pyörittämi-
seen taas tarvittaisiin aikamoiset resurssit soittimista lähtien ja se olisi hanka-
lammin järjestettävissä. Hänen mielestään pianistit ovat tottuneet liikaa yksin-
olemiseen ja yksintekemiseen, mutta asioiden ei täytyisi välttämättä olla niin.

Kolmantena kysymyksenä halusin selvittää, kokivatko haastateltavat, että tämäntyyppisille uusille sovituksille on tarvetta pianistien yhteismusisointia ajattelun ja minkälaista hyötyä he kokivat niistä olevan. Kaikki olivat yksimielisiä siitä, että ehdottomasti on tarvetta ja että lähtökohtaisesti materiaalia ei voi olla liikaa. Olemassa on jo helppoa materiaalia pianistien yhteissoittoon, mutta sen löytäminen vaatii opettajalta paljon viitseliäisyyttä. Moni haastateltavista oli tehnyt itse sovituksia oppilaiden käyttöön, varsinkin alussa oleville oppilaille, joille säestysnuotti on ollut vielä tasoltaan liian haastava. Reaalisointumerkeistä soittaminen ja siihen kompin yhdistäminen oli paljon käytetty menetelmä säestyksiä helpottaessa, mutta myös aukikirjoitettua nuottimateriaalia arvostettiin ja kiitettiin, että olin sellaista tehnyt. Tekemiäni sovituksia kuvailtiin "ihan mahtaviksi" ja niissä todettiin olevan monen tasoisia sovituksia. Mielenkiintoiset soitinyhdistelmät olivat tervetulleita. Elokuva- ja musikaalisävelmiin painotetut kappalevalinnat koettiin virkistäväksi vaihteluksi jo olemassa olevaan verrattuna.

Hyötyinä koettiin mm. se, että näiden sovitusien kautta piano-oppilaat pääsevät tutustumaan monipuolisesti muihin instrumentteihin. Samaan liittyen kuitenkin haastateltava totesi, että Tampereen konservatoriolla soitinvalikoima on melko laaja ja yhtä monipuolinen soitinvalikoima voi olla vaikeasti järjestettävissä pienemmissä oppilaitoksissa. Hyödylliseksi koettiin, että oppilaalla tämä yhteissoitryhmä toimii positiivisena kannustimena harjoitteluun; on olemassa muita soittajia, joita varten harjoitella. Tätä kautta oppilaat huomaavat myös, että musiikin tekeminen on yhteistä. Se on yhteinen kieli ja keskustelua eri soittimien välillä.

Neljäntenä selvitin mikä haastateltavien harjoittamisissa sovituksissa toimi pianistin näkökulmasta ja minkälaisia asioita he niissä kehittäisivät. Heillä oli ohjattavanaan pääsääntöisesti yksi sovitus, yhdellä haastateltavana oli kaksi sovitusta. Osallistuin myös itse projektiin oppilaideni kanssa monella sovituksella, joten kaikista tekemistäni sovituksista ei ole toisen opettajan kokemusta. Siksi keskityn tässä palautteeseen tekemistäni sovituksista yleisesti, enkä kohdenna niitä mihinkään tiettyyn kappaleeseen.

Sovituksia kuvailtiin sinällään toimiviksi ja hyvin soitettaviksi. Soittajien roolien vaihtuvuutta kiiteltiin; soolojen ja säestävien elementtien paikat vaihtuivat ja myös pianisti sai soittaa soolopätkän ja melodiaa. Melodiankäsittelyssä hyväksi koettiin pianistin melodian yksiäänisyys, jolloin huomiota pystyi kiinnittämään yhteissoittoon yksinkertaisen oman stemman johdosta. Soitujen käsittelyä kuvailtiin pianistin kannalta ketteräksi, kun kappaleessa kolmisointu oli jaettu kahden käden välille niin, että vasen soitti perussäveltä ja oikea kahta muuta. Erään haastateltavan mielestä olin pystynyt käsittelemään muutaman sivun kappaleessa hyvin yhteissoiton erilaisia osa-alueita. Improvisatorisia osuuksia kiiteltiin. Kappalevalintoja kuvailtiin mielenkiintoisiksi ja onnistuneiksi.

Kappalevalintoihin liittyvä yhdistävä tekijä kaikkien haastateltavien välillä sovituksissa oli niiden rytmisen haastavuus muuten yksinkertaiseen tekstuuriin nähden. Vaikka sävelet sinänsä olivatkin tehty mahdollisimman yksinkertaisiksi aloitteleville soittajille, toi rytmisen haastavuus rajoitteita jokaisen kohdalla. Haastatellut opettajat joutuivat pohtimaan jo oppilaita projektiin valittaessa taitotason sopivuutta; toisaalta he olisivat voineet valita vielä enemmän opintojen aivan alussa olevia soittajia, mutta rytmisen haastavuuden takia monet pelasivat varman päälle ja valitsivat mukaan oppilaita, jotka varmasti selviäisivät haastavammista rytmeistä suhteellisen tiiviissä harjoitusajassa. Joskus koettiin myös, että pianistin osuus piti koko kappaletta rytmisesti kasassa, joten oli olennaista, että se onnistuisi, varsinkaan kun opettajalla ei ollut muiden soittajien taitotasosta tässä vaiheessa tietoa. Eräs haastateltava pohti, että jonkinlaiset kappaleeseen liittyvät rytmikkaharjoitukset ennen kappaleen opettelua voisivat olla tarpeen. Haastatteluissa todettiin, että alkeissoittajalle sopivat nuottikirjoitukseltaan mahdollisimman yksinkertaiset kappaleet. Tällöin energiaa ei mene nuotinlukuun, vaan pystytään keskittymään yhteismusisointiin. Yhteissoitto olisi hyvä olla jo olemassaolon soittotaidon ja osaamisen vahvistamista ja iloa tuottavaa toimintaa.

Viimeiseksi kysyin haastateltavilta yleisiä huomioita Pianocoolio-yhteismusisointiprojektiin liittyen. Enemmistö haastateltavista kuvaili projektia virkistäväksi sekä oppilaiden että opettajien näkökulmasta. Oppilaiden kuvailtiin lähtevän

yleensä innokkaasti mukaan kaikenlaisiin yhteissoittoprojekteihin. Erilaisten instrumenttikokoonpanojen johdosta yhteistyötä tuli tehtyä sellaistenkin opettajien kanssa, joiden kanssa opettaja ei ole ollut muutoin tekemisissä. Konsertti koettiin hyvänä yhteisenä päämääränä, johon tähdätä. Materiaalin todettiin tulleen jakoon opettajille ajoissa, mutta ajankohta olisi voinut olla aikaisempikin, jotta opettajilla olisi ollut enemmän aikaa oppilaan valinnassa ja oman stemman työstämisessä. Monissa vastauksissa ilmeni, että perustason oppilaiden kanssa ohjelmiston työ voi olla toisinaan hidasta ja viikkotasolla etenevää; sairastumiset ja muut esiintymiset voivat viivästyttää suunniteltua aikataulua, jolloin kaikelle on hyvä varata riittävästi aikaa. Projektin yhteydenpitoa ja tiedottamista kuvailtiin selkeäksi.

Vastauksissa toivottiin, että jaksaisin kehittää projektia yhä edelleen eteenpäin, mutta samaan hengenvetoon todettiin, että se taitaa olla resurssikysymys. Moni haastateltava totesi, että tämäntyyppisissä projekteissa täytyy olla tavalla tai toisella aina jokin sysäys ja henkilö, joka laittaa sen liikkeelle. Tämä koettiin yleisesti haasteena juurikin ajan ja työpaikan resurssien takia.

Yhteismusisoinnin yleinen kehittämistarve esiintyi vahvana haastateltavien vastauksissa. Sen järjestämiseen pitäisi olla oppilaitoksessa yhtenevät käytänteet, koska opettajien menettelytavoissa on tällä hetkellä eroja; toinen opettaja saattaa sisällyttää yhteismusisoinnin kokonaan oppilaan tuntikiintiöön, kun taas toinen opettaja ei halua opettaa yhteissoittoa oppilaan oman soittotunnin aikana vaan vain erillisenä sille varattuna yhteissoittoaikana. Oppilaitoksen potentiaalia kuvailtiin vahvaksi sekä opettajien että oppilaiden osalta, mutta kamarimusisoinnin tyyliin järjestettävää pianisteille suunnattua yhteismusisointia järjestävä taho puuttuu.

5.3 Oppilaiden palautelomake

Pianocoolio -projektin loppukonsertin jälkeen oppilailla oli mahdollisuus osallistua palautelomakkeen täyttöön nimettömänä. Lomakkeella halusin saada palautetta siitä, miltä Pianocoolio -projektin harjoitukset ja konsertti tuntuivat, miltä

projektin kappalevalinnat tuntuivat ja minkälaisia muita kappaleita oppilaat olisivat toivoneet osaksi konserttia. Yhtenä päätavoitteenani oli tehdä sovituksia kappaleista, jotka tuntuvat myös oppilaille mieluisilta kappalevalinnoilta ja halusin selvittää, tapahtuiko näin todella.

Palautelomakkeen täytti yhteensä 20 soittajaa. Heistä 7 oli pianisteja ja 13 muiden instrumenttien soittajia. Jaoin vastaukset myös tämän tiedon perusteella, sillä halusin tietää eroavatko vastaukset toisistaan riippuen siitä, onko vastaaja piano-oppilas vai ei. Todettakoon, että vastaukset olivat kuitenkin hyvin samansuuntaisia, eikä suuria eroja instrumenttien välille muodostunut.

Lomakkeella oli kuusi kysymystä, joista suurimpaan osaan he vastasivat hymynaamataulukolla. Joissakin kysymyksissä oli lisäksi vapaata tilaa vastaukselle. Viimeinen kysymys oli avoin. Tässä tekstissä jaan hymynaamat seuraavaan kirjalliseen muotoon: pidin paljon, pidin vähän, en juuri pitänyt, en pitänyt ollenkaan. Palautelomakkeella niitä ei oltu selitetty sen enempää. Palautelomake löytyy opinnäytetyön liitteenä 2.

Kuva 11. Palautelomakkeessa käytetty arvosteluasteikko.

Ensimmäisenä kysymyksenä oli: "Miltä tuntui olla mukana soittamassa Pianocoolio-projektissa?" Kaikista vastaajista 90 % piti mukanaolosta paljon ja 10 % piti vähän.

Toisena kysymyksenä kysyin miltä yhteisharjoitukset olivat tuntuneet. 70 % vastaajista oli pitänyt harjoituksista paljon, 20 % piti vähän ja 10 prosenttia ei juuri pitänyt. Tässä vastaajat saivat myös kuvailla vapailla sanoilla ja vastaukset olivat hyvin samansuuntaisia; yhteissoitto tuntui kivalta.

“Oli kivaa päästä soittamaan muiden kanssa.”

“Oli erittäin mukavaa.”

Kolmantena kysyin miltä konsertissa soittaminen yhdessä muiden kanssa oli tuntunut. 80 % piti paljon muiden kanssa konsertissa soittamisesta, 15 % piti vähän ja 5 % ei juuri pitänyt. Myös tässä kysymyksessä soittajat saivat kuvailla vapaasti tuntemuksiaan. Pianistien kommentit liittyivät positiivisiin kokemuksiin ja siihen, että muiden kanssa soittaminen tuntui hauskalta. Eräässä vastauksessa mainittiin myös, että konsertti oli myös jännittänyt aika paljon. Muiden instrumenttien soittajat kuvailivat kokemusta myös kivaksi ja jännittäväksi. Eräs vastaajista kertoi, että on tottunut soittamaan hieman edistyneempien soittajien kanssa.

“Tuntui parhaalta.”

“Jännitti, mutta oli tosi kivaa.”

“Jee!”

Neljäntenä kysyin oppilailta, mitä he olivat pitäneet soittamastaan kappaleesta. Kaikista vastanneista 57 % piti kappaleista paljon ja 43 % piti vähän. Seuraavaksi kysyin mitä he olivat pitäneet konsertin kappalevalinnoista yleisesti. 86 % piti kappaleista paljon, 7 % piti vähän ja 7 % ei juuri pitänyt. Tämän kysymyksen vastauksessa on hieman enemmän hajontaa kuin muissa. Se, että 7 % ei juuri pitänyt kappaleista, saattaa johtua myös vastaajan kokemuksesta olla mukana projektissa, missä muut soittajat ovat häntä nuorempia ja taitotasoltaan enemmän aloittelijoita. Voi olla myös, että koko projekti jännitti soittajaa ja hän joutui epämurkavuusalueelle, jolloin kappaleetkaan eivät tuntuneet mieltä. Saattaa olla, että vastaajalla oli aivan toisenlaiset mieltymykset tai musiikkimaku kuin konsertin kappaleissa. 7 prosentin “ei juuri pitänyt” tai 7 prosentin “piti vähän” - vastaukset ovat kuitenkin tässä joukossa vain parin soittajan vastaus.

Viimeisenä vastaajat saivat kertoa vapaasti minkä kappaleen he olisivat itse toivoneet kuulevansa konsertissa näiden lisäksi (kaikista mahdollisista tuntemistaan kappaleista). Vastaukset olivat enimmäkseen elokuvamusiikkiin keskittyviä kuten konserttikin. Eniten toivottiin *Harry Potter*-musiikkia. Sen lisäksi vastauksissa esiintyivät *James Bond*, *Skyfall*, *Mulan*, *Me ei mainita Brunoo (Encanto-piirretty)*, *Syksyinen iltapäivä ja Vuorenpeikkojen luolassa*. Eräs vastaaja ei osannut kertoa tiettyä kappaletta, mutta toivoi vähän nopeampaa ja moniäänisempää musiikkia.

Kaiken kaikkiaan vastauksien perusteella voi päätellä, että yhteismusisointiprojekti oli oppilaille mieluinen ja he pitivät myös kappalevalinnoista. Konsertin jälkeen kuulemani suullinen palaute oli myös kiittelevää sekä oppilaiden, huoltajien että yleisön puolelta. Sekä soittajat että yleisö nauttivat, kun pääsivät vihdoin nauttimaan yhteissoitosta pitkän koronapandemian aiheuttaman tauon jälkeen.

6 Sovitukset

Tämän opinnäytetyön kehittämistyönä syntyneet sovitukset on suunnattu opintojensa alussa oleville piano-oppilaille ja heidän soittajakavereilleen. Tarkoituksenani on ollut koostaa sovituksia monipuolisille kokoonpanoille, joissa on mukana aina piano sekä muita instrumentteja. Tavoitteena on tätä kautta tuottaa lisää yhteissoittomateriaalia sekä lisätä piano-oppilaiden yhteismusisointia. Sovitusten taitotaso on pianisteille suurin piirtein musiikkiopiston perustaso 1. On kuitenkin hyvä muistaa, että yhteissoitto sinänsä tuo omat haasteensa soittolanteeseen. Tällöin olisi hyvä, että oma stemma ei olisi aivan osaamisen ylärajoilla. Ne ovatkin mahdollisia sovituksia myös perustaso 2 -soittajille. Olemme päässeet kokeilemaan sovitusten toimivuutta käytännössä Tampereen konservatoriossa, mitä käsittelen luvussa 5.

Sovitustyössä musiikkia muunnellaan luovasti. Sovittaja antaa teokselle luovan, selkeästi tunnistettavan kädenjäljen ja uusia musiikillisia elementtejä, joita sä-

veltäjän alkuperäisessä työssä ei ole. Soitintaminen ilman luovaa panosta, helpompien versioiden laatiminen, sävellajin tai äänialan muuttaminen, sovitustajittelmien laatiminen kuulonvaraisesti, vähäiset muutokset, esittäjän tulkinnallinen panos tai kaksinnusten ja rinnakkaisäänien lisääminen tai poistaminen eivät ole sovittamista. (Teosto 2022a.)

Sovitustyötä aloittaessa tulee huomioida muutamia seikkoja. Lehtovaaran mukaan on hyvä miettiä, kenelle sovitetaan eli ovatko soittajat tuttuja. Sovittajan on hyvä miettiä, tuntee hän soittajien taitotason ja osaako hän suunnata materiaalin heitä kiinnostavaksi. On tiedettävä, millaiselle kokoonpanolle sovitusta tehdään ja montako soittajaa on mukana. Kannattaako mukaan laittaa vaikkapa soolo taitavammalle soittajalle? On hyvä tietää, mihin tarkoitukseen sovitusta tulee ja haetaanko sillä jotain tiettyä tyyliä. Onko sovitusta kenties osa jotakin suurempaa teemaa tai kokonaisuutta? Tyyli vaikuttaa oleellisesti harmonioiden, rytmien ja melodioiden käyttöön sovituksessa. (Lehtovaara 2014, 2.)

Minun on täytynyt miettiä vastauksia aikaisemmin mainittuihin seikkoihin sovitusta työstäessä. Sovitusten syntyä en vielä tiennyt tarkasti, kuka oppilaista tulee soittamaan Pianocoolio-yhteismusisointiprojektiin ja joskus stemmat ovat muokkautuneet oppilaan taitotason mukaan, kun käytännössä on huomattu, että jollain toisella tapaa sovitusta toimitettiin paremmin.

Lapin musiikkiopiston pianonsoiton lehtori Maiju Roine kertoo Rondo-lehden artikkelissa hyvien kappaleiden merkityksestä soitonopetuksessa. Hän on säveltänyt pedagogisia kappaleita pianolle ja toteaa, että pedagogisäveltäjälle on huomattava etu siitä, että hän tietää mitkä asiat ovat mahdollisia ja kiinnostavia tavalliselle oppilaalle. Tällainen opettaja tuntee myös oppilaan rajoitukset ja soitotekniset sekä nuotinlukuun liittyvät haasteet. (Lähteenmäki 2021, 56-57.) Samaistun Roineen esille tuomaan opettajan asiantuntijuuteen. Koen itse olevani nimenomaan kokemusasiantuntija opettajana, enkä niinkään sovittajana tai säveltäjänä. Tiedostan omat puutteet ja kehityskohteeni, sillä minulla ei ole koulutusta säveltämiseen tai kovin kummoisia sävellysopillisiä tietoja. Toisaalta pidän

tätä myös rikkautena, sillä tätä kautta voin luoda jotain raikasta, vaikka se ei olisikaan sävellysteoreettisesti aivan oikein tai tavoiteltua. Varsinkin näin helppoja sovituksia tehdessä en koe, että se olisi este yrittämiselle. Onhan musiikki yksi taiteenala ja taiteilijan vapaus yksi hienoimmista yksilön oikeuksista.

Roineen mukaan tietynlainen helppoudentuntu kappaleessa voi olla innostavaa ja on palkitsevaa oppilaalle, jos hänen ei täydy viettää saman kappaleen kanssa aikaa tuntikausia. Lapsen pitäisi saada oivaltava kokemus nuotinluvusta ja pystyä suoriutumaan siitä enimmäkseen itsenäisesti. Musiikillisen ilmaisun taidot pääsevät kehittymään sen jälkeen, kun oppilas on päässyt sisälle kappaleen maailmaan. Hyvässä kappaleessa olisi hyvä olla jotakin, mikä sytyttää lapsen innostuksen ja johon hän pystyy heti tarttumaan. (Lähtenmäki 2021, 56-57.) Omissa sovituksissani olen pyrkinyt juuri tähän kiinnostavuuteen mm. sitä kautta, että yhteismusisoinnissa piano ei keskity pelkkään säestykseen, vaan sekä säestystä että melodiaa löytyy kaikilta soittimilta.

Sovitustyöni inspiraationa on toiminut viimevuosina kehitetty Marjukka Eskelisen ja Saara-Maija Strandmanin luoma Lasten lied. He ovat koostaneet julkaisuissaan *Lasten lied 1 ja 2* helppoja sovituksia lapsille, jotka perustuvat ensimmäisessä osassa vanhoihin suomalaisiin lauluihin ja kakkososassa myös kansainvälisiin kappaleisiin. Lasten lied on leikin ja mielikuvituksen maailma, johon sukellaan runojen kautta. Liedissä juuri runo ja teksti ovat lähtökohta myös musiikille. Sen kautta musiikki lähtee elämään rikasta elämäänsä tekstiä tukien ja sen kanssa keskustellen. (Eskelinen ja Strandman 2018, 2.) Omissa sovituksissani tekstiä ei ole, joten minun täytyi ratkaista soivan maailman inspiraatio muuta kautta. Kappaleiden aiheiden avulla haluamani tunnelma alkoi löytyä tekstin puuttumisesta huolimatta.

6.1 Sovittamisen tavoitteita

Kappalevalinnat ovat työni keskiössä. Aiemmin tässä opinnäytetyössä olen käsitellyt musiikkioppilaitoksen oppilaan musiikkimaailmaa ja siitä millaista musiikkia nykyajan oppilaat mieluiten soittaisivat, jos saisivat itse päättää. Tavoitteenani

onkin ollut löytää kappaleita, jotka soittajat tunnistavat entuudestaan. Päätin keskittyä elokuva- ja musikaalimusiikin maailmaan. Halusin valita kappaleita, jotka ovat soittajille jo todennäköisesti tuttuja ja ns. hittikappaleita jo valmiiksi. Yhtenä valintakriteerinä oli kappaleen melodisuus. Koska kappaleet soitetaan vain instrumentaalimusiikkina, on tärkeää, että kappaleen melodia ja harmonia ovat kiinnostavia. Jotkin kappaleista ovat profiloituneet enemmän poikien tai tyttöjen musiikiksi, mutta toivon, että käytännössä voin rikkoa näitä kaavoja. Toivoin löytäväni projektiin saman ikäluokan soittajia, jotta he voivat tuntea yhteyttä ikätoverien seurassa. Jos soittajat tuntevat ennestään toisensa, yhteistyö voi lähteä vieläkin luontevammin liikkeelle.

Päämääränäni oli tehdä materiaalista myös pedagogisesti kehittävää. Halusin rohkaista oppilaita rohkeaan dynamiikan käyttöön ja ilmaisuun. Tärkeitä ovat tietysti myös dynamiikan laatu ja erilaiset nyanssit; esimerkiksi voimakkaasti soitettaessa on tärkeää kuunnella, ettei voimakas ääni ole aggressiivinen tai pistävä, vaan ytimekäs ja miellyttävän kuuloinen. Halusin lisätä kappaleisiin myös hieman yllätyksellisyyttä. Koska improvisaatio koetaan tärkeänä osana nykypäivän musiikkiopintoja jo opetussuunnitelmista lähtien, otin sitä mukaan myös näihin kappaleisiin. Myös muut tehokeinot, kuten vaikkapa sormien napsuttelut, pianon erilaiset efektit tai vaikkapa soittimen käyttö lyömäsoittimena tuovat hauskaa monipuolisuutta muuten melko helppoihin sovituksiin. Tavoitteenani oli myös tavanomaisuudesta pois pyrkiminen ja eri soitinten välinen kommunikointi, sillä siitähän yhdessä soittamisessa on lopulta kyse.

Pyrin kokoamaan kokoonpanot mahdollisimman monipuolisiksi niin, että mukana on mahdollisimman paljon eri instrumentteja eri soitinryhmistä. Kaikissa kokoonpanoissa on mukana piano. Suurimmassa osassa kokoonpanoja on kaksi soitinta. Halusin mukaan myös muutaman kappaleen, joissa on 3-4 soittajaa. Ideoita olisi toki ollut paljon isompaankin, mutta projektin aikataulun ja käytännönjärjestelyiden kannalta oli kätevämpää pysyttäytyä pienkokoonpanoissa. Koska kappaleissa on niin monipuolinen soitinvalikoima, tämä kokonaisuus voisi toimia myös eräänlaisena soitinesittelykonserttina sellaisenaan esim. kouluissa. Kou-

luissa sovituksia voidaan esittää opetustarkoituksessa ilman lupaa, mutta julkiseen esittämiseen ja tallentamiseen tarvitaan aina tekijänoikeuslupa. (Teosto 2022).

Monipuolinen ja jollain tapaa kunnianhimoinenkin sovitushanke ei ole syntynyt ilman haasteita. En ole kaikkien instrumenttien asiantuntija, joten sovituksia tehdessä on vaikea tietää tarkasti kunkin soittimen ominaispiirteet. Saattaa olla, että soittoteknisesti sovitan muille instrumenteille paljon haastavampaa tai helpompaa stemmaa kuin pianolle. Päätin olla välittämättä liikaa tästä, sillä tarkoitukseni tässä työssä on sovittaa nimenomaan pianisteille vaikeustasoltaan helpohkoa soitettavaa. Eri instrumenttien mahdollisuuksiin voi tietysti perehtyä etukäteen ja ottaa selvää mm. kunkin soittimen äänialaan liittyen. Kollegoilta kysyminen on myös hyvä apu ja olenkin ilolla huomannut kuinka valmiita opettajat ovat kertomaan omien instrumenttiansa ominaisuuksista. Kaikesta selvitystyöstä huolimatta näin vasta käytännössä sovituksia kokeillessa, miten stemmat toimivat yksin ja yhdessä. Tässä projektissa soittajina ovat musiikkiopiston oppilaat, joten joskus oli tarpeen tarpeen muokata sovitus juuri heidän taitotasolleen sopivaksi. Yksi haaste tämän sovitusprosessin aikana onkin ollut se, miten kappaleista saa musiikillisesti mielenkiintoisia, mutta vaikeustasoltaan kuitenkin helpohkoja soittoa. Kuten edellä luvussa 2 kävi ilmi, yhteissoitto on jo sinänsä haaste ja oma stemma olisi hyvä olla omalle taitotasolle helppo, jotta soittaessa pystyy myös kuuntelemaan mitä muilla soittimilla tapahtuu. Sovitusten yksinkertaistaminen ei ole ollut aivan helppoa, sillä kaikenlaisia ideoita alkaa kummuta sovitusprosessissa, mutta aina ne eivät ole parhaita mahdollisia tähän tarkoitukseen. Tällainen ajattelu on kuitenkin kehittänyt minua myös pedagogina ja auttanut ymmärtämään oppilaan näkökulmaa entistä paremmin.

6.2 Kappaleet ja niiden pedagogiset taustat

Tässä luvussa esittelen tarkemmin valitsemiani kappaleita ja sitä, minkälaisista elementeistä sovitukset koostuvat. Mukana on myös nuottiesimerkkejä havain-

nollistamassa sanoittamaani. Kerron myös, miten kappaleet toimivat käytännössä ja minkälaisia kehitysideoita sain kappaleisiini sekä miten onnistuin ratkaisemaan sovituksellisia haasteita.

6.2.1 Once upon a December

Kappale valikoitui mukaan erään oppilaan innoittamana. Tampereen teatteri haki tulevaan *Anastasia*-musikaaliinsa mukaan laulavia lapsia ja oppilaani oli hakemassa mukaan produktion tällä kappaleella. Muistan tämän kappaleen myös omasta lapsuudestani ja halusin ottaa sen mukaan tarttuvan ja kauniin melodian takia. Pianon lisäksi mukaan valikoituivat huilu, kellopeli ja sello. Huilu sopii mielestäni hyvin soittamaan linjakasta melodiaa. Joihinkin osiin halusin lisätä mukaan kellopelin tukemaan melodiaa, jotta se antaisi kappaleelle ”talven taikaa”. Sello soittaa pitkiä bassosäveliä enimmäkseen jousella ja välillä pizzicata-
tona.

Pianon tehtävä on tässä kappaleessa huolehtia harmoniasta sekä myös tasaisesta rytmistä. Halusin tehdä pianoon liikettä, mutta kuitenkin niin, että vaikeustaso ei nousisi kovin korkeaksi eikä käsille tulisi juurikaan siirtoja. Omassa opetustyössäni olen huomannut, että monet käsien siirrot aiheuttavat haasteita nuorille soittajille, varsinkin jos tekstuurin olisi hyvä soljua eteenpäin kuten tässä kappaleessa. Oikeassa kädessä on liikettä samalla kun vasen soittaa soinnun pohjasävelen ensimmäiselle iskulle. Oikean käden harmoniavaihdot toteutan mahdollisimman pieninä vaihdoksina, yhden tai parin sävelen eroilla. Tämä vaatii oppilaalta kuitenkin tarkkaavaisuutta harjoitteluvaiheessa, jotta harmoniat tulevat varmasti kuten on kirjoitettu eikä niitä sekoiteta toisiinsa. Harjoitteluvaiheessa nuottiin on hyvä merkata vaikkapa sointuja tai muuta merkintöjä helpottamaan havainnointia. Haasteena on myös sointujen tiheä vaihtuminen, joten nopeaa reagointikykyä tarvitaan. Sen vuoksi tämä ei mielestäni sovellu ihan alkeissoittajalle, vaan perustaso 1 tai 2 taidot omaavalle.

Tätä kappaletta käytännössä harjoitellessamme huomasin, kuinka kauan nuorilta aloittelevilta soittajilta saattaa kestää, että he oppivat kuuntelemaan toisiinsa. Rytmikuvio ei ollut aivan yksinkertainen ja vaikka taustalla piano soittaakin tasaisia kahdeksasosia, joutuvat melodiaa soittava huilu kuuntelemaan sitä hyvin tarkasti. Niinpä harjoituksia ohjattaessa opettajan tärkein osa oli alussa kiinnittää huomiota vain peruspulssissa pysymiseen ja toisten kuunteluun. Lopulta lukuisien toistojen kautta saimmekin paketin pysymään kasassa, mutta jouduimme tinkimään ilmaisusta ja dynamiikan ja pitkän legatolinjan ilmaisusta. Esitystempo oli vielä melko hidas, joten aloitteleville huilisteille pitkän kannattelun legatolinjan muodostaminen siinä tempossa ei ollut mahdollista. Fermaatille yhdessä pysähtyminen ja sen jälkeen a tempossa lähteminen oli erittäin hyvä kamarimusiikillisten taitojen ja kommunikaation harjoitus ja se onnistui harjoituksen myötä hyvin. Kellopelin soittajaa emme onnistuneet esitykseen saamaan, mutta se olisikin ollut vain pieni soinnillinen lisä, eikä sinänsä lisännyt satsiin mitään uutta.

The image shows a musical score for measures 21-24. The score is written for four instruments: Flute (Fl.), Glockenspiel (Glock.), Violoncello (Vc.), and Piano (Pno.). The Flute part has a long melodic line with a slur over it. The Glockenspiel part has a series of rests. The Violoncello part has a long melodic line with a slur over it. The Piano part has a rhythmic pattern in the right hand and a bass line in the left hand.

Kuva 1. Pianon säestyskuvio. Vasen käsi soittaa tahdin ensimmäiselle iskulle pitkän sävelen ja oikea käsi jatkaa kahdeksasosakuviolla.

6.2.2 The Pink Panther

Kappalevalintana "The Pink Panther" on klassikko. Kappale on peräisin jo peräisin 1960-luvun elokuvasta, mutta vaaleanpunaisen pantterin (ja varsinkin tämän musiikin) tunnettavuus on säilynyt näihin päiviinkin asti ja useiden sukupolvien ajan. Tämä oli erään oppilaani toivekappale soittotunneilla ja siitä sain idean tehdä sovituksen myös yhteismusisointiin.

Soittimeksi pianon kanssa halusin harmonikan. Koska molemmat soittimet ovat säästyssoittimia, niitä kuulee melko harvoin samassa kokoonpanossa, ellei kyse ole jostakin suuremmasta viihdeorkesterista tai tangosta. En ole aikaisemmin sovittanut harmonikalle, joten lähdin vain rohkeasti tekemään. Minulla ei ollut tarkkaa käsitystä, mikä harmonikan bassonäppäimien ääniala on ja onko ideani matalista äänistä helppo toteuttaa myös oppilaalle. Sain tietää, että joskus oppilaan harmonikka ei vastaa täysikokoista harmonikkaa kaikilta ominaisuuksiltaan. Päädyinkin pelaamaan varmaan päälle niin, että säästyskulun voi soittaa myös tutummalla diskanttipuolella. Harmonikkaopettajan kanssa keskustellessani selvisi, että usein harmonikan bassopuoli saattaa olla aloittelevalla oppilaalle vaikeampi hahmottaa ainakaan yhtäaikaisesti diskanttipuolen kanssa. Ovathan näppäimet myös silmien ulottumattomissa, toisin kuin pianon koskettimet.

Pianon ja harmonikan solistiset osuudet vuorottelevat. Pyrkimyksenäni oli luoda tietynlainen keskusteleva vaihtelu näiden kahden soittimen välillä. Molemmat soittimet pääsevät myös tekemään glissandoa tehokeinona, joka on oppilaista yleensä hauskaa. Tämä sovitus soveltuu pt1-tason soittajille. Kappaleen alkuun lisäsin sormien napsutukset pianistille, jotta molemmat soittajat pääsevät jammailemaan yhdessä jo alkusoiton aikana.

Käytännössä kappale lähti toimimaan jo muutamien harjoitusten jälkeen mukavasti. Vaikka soittajat olivat eri-ikäisiä, he löysivät mielestäni keskenään hyvän ryhmädynamiikan. Kappaleeseen kirjoittamani vuorottelut toimivat hyvin. Mietin etukäteen kuulostaako satsi liian ohuelta, mutta huoleni osoittautui vääräksi.

Kuva 2. Esimerkki leikkisästä pianon ja harmonikan vuorottelusta, joka päättyy yhteiseen fraasin lopetukseen.

6.2.3 Mission Impossible

“Mission Impossiblein” sovitusta syntyi suhteellisen nopeasti. Se on ollut aiemmin oppilaideni mielestä hauskaa soitettavaa, joten valitsin sen myös tähän mukaan. Valitsin instrumenteiksi pianon ja sähkökitaran, koska näitä soittimia ei kuule kovin yleisesti yhdessä, ovathan molemmat säestäviä soittimia. Sähkökitaran valitsin senkin vuoksi, että se toisi särmää kappaleeseen ja kuuluisi vahvistettuna myös paremmin. Akustisena se saattaisi myös toimia, hyvin vahvistettuna.

Piano soittaa samaa sävelkulkua alusta loppuun. Tätä sovitusta hahmotellessa minulla oli mielessä oppilaista veljespari, joista toinen soittaa pianoa ja toinen kitaraa. Pianistin hyvin nuoresta iästä johtuen halusin pitää pianon osuuden hyvin yksinkertaisena. Haasteena pianistilla on pitää sama vakaa tempo alusta loppuun. Sähkökitara soittaa väliin melodiset kommentit. Soittimet päätyvät loppussa soittamaan unisonossa ennen yhteistä lopetusta. Alkuun esitysohjeeksi lisäsin seuraavasti: “Salaperäisesti. Esityksessä agenttiasut sallittuja.”

Kuten hyvin monesti muutenkin sovituksia kokeillessa, myös tässä huomasin, että pianon osuutta jouduttiin helpottamaan entisestään, jotta se onnistuisi esityksessä takuuvarmasti. Sen sijaan, että piano olisi soittanut sävelkulkua tuplattuna molemmilla käsillä, se vaihtui vain yhteen käteen. Tämä muutos johtui soittajan motorisesta kehitysvaiheesta, koska silloin kahdella kädellä soittaminen samaan aikaan oli niin nuorelle soittajalle vielä hyvin haastavaa. Se ei siinänsä haitannut, sillä esitykseen otimme akustisen kitaran ja tällöin se kuului myös paremmin pianon kanssa. Tässä kappaleessa molempien soittajien yhtäaikainen lopetus oli erinomainen harjoitus yhteissoitosta; tarvittiin kuuntelua, toisen soittajan aistimista, katsekontaktia ja sopimusta siitä kuka ”liidaa” lopetuksen. Yhteissoiton tärkeitä elementtejä kaikki.

Mission Impossible
samannimisestä elokuvasta

sov. Lotta Penttilä L. Schifrin

Salaperäisesti
Esityksessä agenttiasut sallittuja

Sähkökitara

Piano

5

El. Guit.

Pno.

Kuva 3. Kappaleen alku, jossa piano soittaa samaa sävelkulkua toistaen ja kitara kommentoi väliin.

6.2.4 Memory

“Memory” -kappaleen halusin sovittaa kanteleelle ja pianolle. En ole itse koskaan kuullut teosta, joka olisi sävelletty piano-kantele-duolle, ja ehkä syystä.

Kanteleen kuuluminen pianon äänimassan alta voi olla haasteellista ja siksi onkin mietittävä tarkkaan millaista tekstuuria pianolle voi kirjoittaa, jotta se ei peitä kanteletta. Päädyin ratkaisuun, jossa piano soittaa melodiaa unisonossa molemmilla käsillä melko korkealta, kun taas kantele soittaa taustalla murtosointuja. Jotta osuus olisi kiinnostava myös kanteleensoittajalle, laitoin mukaan myös lyhyen kantelesoolon. Piano yhtyy soittoon kantelesoolon loppupuolella kvinttiteemoilla ennen kertosaakeeseen palaamista.

Tähän kappaleeseen sopi mukaan mielestäni improvisoitu alkusoitto, jossa molemmat soittajat voivat vapaasti soittaa c-, d-, e- ja g-säveliä vapaassa rytmissä toisiaan kuunnellen. Alun improvisaation kestoa ei ole määritelty. Improvisaation loputtua kantele soittaa parin tahdin alkusoiton, ennen kuin varsinainen kappale lähtee liikkeelle yhdessä pianon kanssa. Näin ollen toinen soittaja antaa eteen kappaleen pulssin, eikä yhteistä lähtöä tarvitse laskea liikkeelle.

Tätä kappaletta käytännössä kokeiltaessa molemmat soittajat pääsivät ensimmäistä kertaa soittamaan toisen soittimen kanssa. Alussa peruspulssin pitäminen ja toisen kuuntelu oli haastavaa, mutta he kehittivät huikaisevasti harjoituksen myötä ja pääsivät toistensa musiikkimaailmaan käsiksi ja oppivat kuuntelemaan toisiaan oikein tarkasti. Tässä kappaleessa sovituksen näkökulmasta haasteellisia olivat pianon pitkät äänet, joiden aikana pianistin täytyi tietää tarkasti mitä kantele soittaa ja kuunnella taustaa. Alun improvisaatio ei aivan toteutunut ja sitä minun olisi ollut hyvä olla ohjaamassa heille enemmänkin, jotta he olisivat päässeet siihen enemmän sisälle ja rohkaistuneet, mutta se jäi tekemättä ajanpuutteen vuoksi.

A. Lloyd Webber
sov. Lotta Penttilä

Alkutunnelmointi.
Improviseoi ensimmäisen tahdin
annetuilla sävelillä mistä tahansa oktaavialasta.
Kuuntele mitä piano soittaa ja vastaa takaisin!

Kantele

Alkutunnelmointi.
Improviseoi ensimmäisen tahdin
annetuilla sävelillä koko koskettimiston alueelta.
Käytä kaikupedaalia.
Kuuntele mitä kantele soittaa ja vastaa takaisin!

Piano

Kuva 4. Alun vapaa improvisaatio, jossa sekä piano että kantele soittavat vapaassa rytmissä ja järjestyksessä c-, d-, e- ja g-säveliä toisiaan kuunnellen. Kantele aloittaa kappaleen alkusoitolla improvisaation jälkeen.

6.2.5 The Colours of the Wind

Pocahontas-elokuvasta peräisin oleva ”The Colours of the Wind” valikoitui kappaleeksi sen kauniin melodian vuoksi ja koska halusin tehdä sovituksen triolle, jossa on puupuhaltimia ja piano. Vaikka elokuva ilmestyi jo vuonna 1995, sen sanoma on hyvin ajankohtainen nykypäivänäkin; puhutaanhan siinä luonnon monimuotoisuudesta ja siitä, miten ihminen on valjastanut sen omaan käyttöönsä. Tässä kappaleessa mietin jonkin verran miten puhaltajien kestävyys riittää, jos heillä on koko ajan paljon soitettavaa. Nuoret soittajat eivät välttämättä ole tottuneet vielä näin pitkään kappaleeseen ja jatkuvaan puhaltamiseen. Tästä johtuen sovitin joukkoon muun muassa pari lyhyttä pianovälikettä.

Alkuun tein muusta kappaleesta erottuvan improvisaation, joka viittaa *Pocahontas*-elokuvassa alkuperäiskansa intiaanien ja valloittajien valtataisteluun. Jotkut saattavat huomata, että se on saanut inspiraationsa myös pianisteille tuttuakin tutummasta Michael Aaronin ”Intiaanitanssista”. Ensin sain idean, että puhaltajat olisivat tehneet suulla perinteisiä intiaanihuudahduksia peittäen toisella kädellä suuta samalla äänen kanssa. Päädyin kuitenkin poistamaan tämän osion,

sillä nykyään kulttuurisesta omimisesta on ollut paljon puhetta eikä tarkoitukseni ole tällä sovituksella loukata alkuperäiskansoja tai ketään muutakaan.

Tässä sovituksessa pianisti oli soittanut parisen vuotta ja tämä oli hänelle ensimmäinen muiden soittimien kanssa tapahtuva yhteissoittotilanne. Hän oppi kuuntelemaan muita ja hyppäämään mukaan, jos tipahtikin pois jossain vaiheessa. Hän onnistui jopa mukautumaan toisten soittoon siinä määrin, että kun toinen puhaltajista soitti vahingossa hieman eri tavalla, kuin nuotissa luki, pianisti pystyi mukautumaan tilanteeseen ja “pelastamaan” tilanteen. Erinomaisia taitoja pianistille ja erityisesti säestäjälle. Kaikille tärkeä yhteismusiikillinen taito tässä kappaleessa oli kontaktin toisiin ottaminen ja sen harjoittelu. Soittajat eivät olleet toisilleen tuttuja aiemmin, joten uudet ihmiset saattoivat alkuun jännittää ja ujostuttaa. Harjoittelun myötä uskallusta alkoi tulla lisää.

sov. Lotta Penttilä A. Menken

Improvisoi annetuilla kuvioilla eri korkeuksilta ja eri vauhtia. Kuuntele muita. Lopeta vähitellen, kun piano pysähtyy pitkälle sävelle.

♩ = 65

Poikkihuilu

Klarinetti

Piano

mf

Improvisoi annetuilla kuvioilla eri korkeuksilta. Kuuntele muita. Lopeta vähitellen, kun piano pysähtyy pitkälle sävelle.

Puhaltajat improvisoivat. Kuuntele heitä ja toista alun kahta tahtia kunnes improvisaatio tuntuu valmiilta.

Kuva 5. Alkusoitto, jossa pianisti soittaa rytmikästä taustaa samalla kun puhallinsoittajat improvisoivat.

6.2.6 He´s a pirate

“He´s a pirate”-kappale on tuttu *Pirates of the Caribbean* -elokuvista, joista ensimmäinen julkaistiin vuonna 2003 eli melkein 20 vuotta sitten. Siitä huolimatta

tämä elokuvan tunnetuin sävelmä on säilynyt suosiossa oppilaiden keskuudessa näihin päiviin asti ja se on ollut pinnalla ainakin omien oppilaideni toiveissa edelleen. Tähän musiikkiin halusin ehdottomasti pianon lisäksi sellon ja myös toista tummaa soundia luomaan kontrabasson. Tämä ei ehkä ole tavanomaisin yhdistelmä, koska pianon lisäksi kaksi matalaa soitinta tuomat omat haasteensa balanssia mietittäessä.

Alkuun halusin tehdä kappaleeseen johdattelevan improvisaatiopätkän, jossa tavoitellaan jännittävää ja pelottavaakin tunnelmaa. Sello ja kontrabasso tekevät soittimellaan erilaisia tehosteääniä, kuten suhinoita, koputteluja ja rahinoita. Piano soittaa pohjalle pedaaliin matalaa d-säveltä rauhallisesti vapaassa rytmissä sekä soittaa pedaali pohjassa flyygelin kieliä pianon sisältä. Näin luodaan usvaista äänimaisemaa.

Tässä kappaleessa haasteena on alkuperäisen musiikin mukaan sen nopea tempo. Pulssitus menee yhteen ja olisi suotavaa, että musiikkiin tulee vauhdikkuuden ja vaarallisuuden tuntua. Jälleen on otettava huomioon, että soittajat eivät välttämättä ole kovin kokeneita, joten jokaisen stemma pitää olla pelkistetty, jotta kokonaisuus toimii. Kappaleessa on paljon erilaisia osioita. Siirrot ja vaihdokset tapahtuvat nopeasti ja niihin pitää varautua etukäteen. Tässä kappaleessa yritin ottaa soittimia huomioon tasapuolisesti, jotta kaikki saavat mielenkiintoista soitettavaa. Jokaisella soittimella on oma melodiapätkänsä ja myös säestäviä elementtejä. Olisihan kovin tylsää, jos vaikka kontrabasisti joutuisi soittamaan läpi kappaleen vain pitkiä säestysääniä. Ehkä hieman odottamattomana tehokeinona käytin jousisoittimien pizzicatoja säestykseen, kun piano siirtyy säestäjän roolista soittamaan melodiaa. Pianolle kirjoitin alkupuolelle matalan klusterin tuomaan rähähdyksenkaltaisen äänen. Luulisin, että tällaisia erikoisefektejä on myös oppilaiden mielestä hauska soittaa. Pianistin taitotason olisi hyvä olla tässä kappaleessa lähellä perustasoa 2 juuri kappaleen vaihtelevuuden takia.

He's a pirate
elokuvesta *Pirates of the Caribbean* K. Badelt, H. Zimmer

sov. Lotta Penttilä Tee soittimellasi suhinoita, koputteluja, rapinoita ja muita pelottavia ääniä! Voit käyttää myös jousta ja soittaa esim. tallan takaa.

Sello Tee soittimellasi suhinoita, koputteluja, rapinoita ja muita pelottavia ääniä! Voit käyttää myös jousta ja soittaa esim. tallan takaa.

Kontrabasso Toista rauhallisesti d-säveltä vapaassa rytmissä. Voit soittaa seisten pedaali pohjassa ja soittaa flyygelin kieliä soittimen sisältä varovaisesti.

Piano

p *mf*

Kuva 6. Alkuimprovisaatio, jossa pianisti soittaa flyygelin kieliä, kun sellisti ja kontrabasisti improvisoivat pelottavia ääniä, kuten suhinoita ja narinaa. Improvisaatio päättyy, kun sello ja kontrabasso aloittavat yhdessä alkusoiton.

6.2.7 The Imperial March

“The Imperial March” on yksi tunnetuimmista elokuvasävelmistä. Se esiintyy *Tähtien sota* -elokuvasarjassa *Darth Vaderin* tunnusmusiikkina ja edustaa siis omalla tavallaan pahuutta. Tähän kappaleeseen halusinkin pianon lisäksi vaikuttavia vaskipuhaltimia ja valitsin mukaan pianon lisäksi alun perin trumpetin, tuuban ja pikkurummun. Yhteismusisointiprojektin edetessä kävi kuitenkin ilmi, että oppilasta ei löydy trumpettiin eikä tuubaan. Siksi päätin reagoida nopeasti ja vaihtaa trumpetin käyrätorveen ja tuuban pasuunaan, jotta kappale saataisiin kuitenkin harjoitettua yhdessä. Tämä ei vaatinut suuria toimenpiteitä, mutta joi-takin muutoksia oktaavialoihin täytyi tehdä.

Käyrätorvi soittaa tässä sovituksessa melodiaa. Minulla ei ole aikaisempaa kokemusta käyrätorven soitosta tai sen haastavuudesta. Kuvittelisin, että tämän

kappaleen melodia ei kuitenkaan sovellu aivan alkeissoittajalle, vaan suuret intervallihypyt vaativat jo jonkin verran soittokokemusta. Tuuba huolehtii pääosin bassolinjasta marssimaisessa neljäsosarytmissä. Kuvittelisin että tämänkaltaisen jatkuva puhaltaminen ei ole aivan kevyttä, joten myös taukojen paikkoja täytyi miettiä.

Lyhyeen väliosaan tein pianosoolon, jolloin vaskisoittimet saavat taukoa. Muutoin piano toistaa myös marssimaista neljäsosarytmiä ja pääsee lopussa soittamaan myös melodiaa yhdessä käyrätorven kanssa. Pikkurumpu toistaa samaa marssimaista rytmiä koko kappaleen läpi väliosaa lukuun ottamatta. Tässä lyömäsoittajalla on haasteena saman tempon pitäminen. Lyömäsoittaja lopettaa kappaleen yksin, kun muut soittajat ovat lopettaneet, ikään kuin marssin hiipussa pois tai loitontuessa kauemmaksi.

Kappaleen aloittaa pitkä pasuunan matala sävel yhdessä pianon matalan klusterin kanssa, kuin kutsuen muita soittamaan. Tämän jälkeen alkaa pianon, käyrätorven ja pasuunan yhteinen improvisaatio-osio, jossa soittajia ohjeistetaan soittamaan erikorkuisia e- ja h-säveliä eri voimakkuuksilla, kaveria kuunnellen. Improvisaatio loppuu, kun rumpu aloittaa marssimaisen rytmin.

Kappaletta toimi pääosin hyvin. Sitä harjoitellessa ja esittäessä suurin haaste oli kappaleen perustempo. Pikkurumpu määrittää tempon kappaleen alussa ja jos kaikilla soittajilla ei ole samaa käsitystä temposta tai tottumattoman on vaikea kuunnella sitä rummusta, voi peruspulssi heilua. Toinen "vaaranpaikka" on pianon soittama väliosa, jossa pianosoolo lähtee helposti kiihdyttämään tempoa. Tämä johtaa siihen, että väliosan jälkeen alun teema palaa ja saattaa olla paljon nopeampi kuin kappaleen alussa. Tähän voi tietysti auttaa harjoituksen lisääminen sekä eri osien aloitusten tarkistaminen.

sov. Lotta Penttilä

J. Williams

♩ = 108

Soita erikorkuisia soivia e- ja h-säveliä
eri voimakkuuksilla salaperäisesti.
Kuuntele kaveria! Lopeta kun rumpu aloittaa.

F-torvi

Pasuuna

Pikkurumpu

Piano

Muut soittimet improvisoivat.

Rumpu aloittaa kappaleen kun improvisaatio tuntuu valmiilta

Soita erikorkuisia e- ja h-säveliä
eri voimakkuuksilla salaperäisesti.
Kuuntele kaveria! Lopeta kun rumpu aloittaa.
Jätä pedaali soimaan.

Matala, vapaavalintainen klusteri

Kuva 7. Pianon, käyrätorven ja pasuunan yhteinen alkuimprovisaatio. Pikkurumpu aloittaa kappaleen improvisaation loputtua.

6.2.8 Stand by me

“Stand by me” valikoitui kappaleena mukaan tarttuvan ja koko kappaleen läpi toistuvan riffin takia. Valitsin mukaan soittimista pianon seuraksi alttosaksofonin. Kantavana ideana halusin näille soittimille vuorottelua riffin soittoon. Mukaan halusin lisäksi jotakin hauskaa ja poikkeavaa, joten a-osassa pianistille sidotaan jalkaan rytmimuna tai marakassi ja hän pääsee säestämään omaa soittoaan jalkaa lattiaan lyömällä. Tällöin törmäsin kuitenkin haasteeseen, jolloin kappaleen kertosäkeestä vaikutti tulevan liian ohuen kuuloinen. Pianolla melodiaa soiteetaan unisonossa eli molemmilla käsillä samaan aikaan eri oktaavialoista. En halunnut tehdä kuitenkaan pianolle perinteistä sointusäestystä, vaan pitäytyä melodian soittamisessa. Tällöin mukaan valikoitui lisäsoittimeksi ukulele, joka sointusoittimena ratkaisi ongelman kätevästi. Ukulele tuntuu kivasti olevan monelle

koululaisellekin tuttu soitin ja sen sointi sopi mielestäni tähän kappaleeseen, sen sijaan että olisin valinnut mukaan vaikkapa kitaran.

Halusin kappaleen alkuun rytmisen elementin, joten siinä ukulele toimiikin lyömäsoittimena; sen soittaja taputtaa trecillo-rytmiä soittimen takapuolelle kaikkoppaan. Jos rytmi on napakasti soitettu, pianon on helppo lähteä siihen mukaan soittamaan toistuvaa riffiä. Rytmi ei ole tasajakoinen, joten sen hallitsemista on hyvä harjoitella kuulokuvan ja opettajan esimerkin perusteella. Mielestäni sovittajan ei kannata arkailla erilaisten tai vaikeaselkoisempien rytmien kanssa, sillä vaikka aloittelijan olisi vaikeampi ymmärtää niitä teoriassa, niin nuoret soittajat saavat kyllä rytmistä mukavasti kiinni kuullunkin perusteella. Kertosäkeessä ukulele soittaa samaa rytmiä kuin alussa, mutta taputukset vaihtuvat sointuihin.

Kappaletta harjoitellessa palaset loksahivat mukavasti kohdilleen. Tähän kappaleeseen en laittaisi aivan aloittelijaa soittamaan, sillä vastuu svengaavasta ja tasaisena rullaavasta kompista on melko iso, vaikkakin myös ukulele tukee sitä.

21

A. Sax.

Pno.

Uk.

G Em C

Ukulele jatkaa kirjoitetulla rytmillä soinnuista soittamista

Kuva 8. Kuvassa esimerkki satsista, jossa piano soittaa melodiaa ja saksofoni riffiä kitaran säestäessä soinnulla.

6.2.9 Under the sea

“Under the Sea” -kappale valikoitui mukaan yksinkertaisen rakenteen ja letkeän tunnelmansa takia. Se on peräisin Pieni merenneito -elokuvasta ja halusin kappaleeseen samaa tunnelmaa kuin alkuperäisessä piirroselokuvassakin. Mukaan valikoitui pianon lisäksi marimba, jonka soinnilla voi tavoittaa samaa tunnelmaa.

Piano ja marimba aloittavat yhteisellä alkusoitolla, jonka jälkeen säkeistössä ne vuorottelevat melodian soitossa. Sointupohjaa kirjoitin soittimille kvinttinä, sillä pianistin on helppo suoriutua nopeista siirroista tätä kautta. Myös lyömäsoittajalla kvintit toimivat mukavasti kahdella malletilla soitettuna. Svengaavuutta molemmille soittajille tuo trecillo-rytmi. Kertosäkeessä marimba siirtyy soittamaan kvinteillä nopeaa tremoloa, jolloin pianolle jää melodia. Piano jatkaa myös vassemmalla kvinttisäestyksen soittamista.

Kertosäkeen jälkeen kappaleen puolivälissä on improvisaatio-osio, jossa pianisti soittaa ns. “blokkisointuja” eli kolmisointuja valkoisilla koskettimilla improvisoiden. Vasen käsi soittaa pohjalle suurta C:tä vapaassa rytmissä. Marimba soittaa improvisaatiossa kvinttejä vapaassa järjestyksessä. Tarkoituksena improvisaatiossa on saada keskustelevuutta soitinten välille, ei niinkään samaan aikaan soittamista. Improvisaation jälkeen kappale kertaantuu vielä kerran säkeistöön ja kertosäkeeseen kuten aiemmin.

Haasteeksi kappaletta harjoitellessa osoittautui alkuperäisen kappaleen nopea tempoisuus sekä haastavat rytmit. Niitä kannattaisi pohjustaa jollakin rytmiharjoituksella ennen soittamista ja opettajan esimerkillä sekä korvakuulolta soittamisella.

Improvisei tämän tahdin kvinttisoinnuilla vapaaseen tyyliin. Kuuntele kaveria ja anna myös hänelle tilaa soittaa. Pyri luomaan musiikillinen keskustelu. | 2. | 3

38

Mrm.

Improvisaatio päätetään yhdessä ja kerrataan A-osaan

Pno.

Improvisei tämän tahdin blokkisoinnuilla vapaaseen tyyliin. Kuuntele kaveria ja anna myös hänelle tilaa soittaa. Pyri luomaan musiikillinen keskustelu.

Vasen käsi soittaa vapaassa rytmisessä C-nuottia

Improvisaatio päätetään yhdessä ja kerrataan A-osaan

Kuva 9. Pianon ja marimban improvisaatio-osuus kappaleen keskellä, jossa marimba soittaa kvinttejä ja piano blokkisointuja.

6.2.10 Let it go

“Let it go” tuntuu olevan yksi nykyisen oppilassukupolven tuntemista kappaleista. Se on peräisin ensimmäisestä Frozen – huurteinen seikkailu - elokuvasta vuodelta 2013. Se on ollut monen oppilaan toivekappaleena ja valikoitui siksi mukaan. Halusin tehdä sovituksen perinteiselle pianotriolle eli kokoonpanolle, jossa on pianon lisäksi viulu ja sello.

Kappaleen aloittaa pelkän pianon alkusoitto, jonka jälkeen sello soittaa melodiaa pianon vasemman käden säestäessä kohorytmillä ja viulun soittaessa pizzicatoja säestävänä elementtinä. Sitten osat vaihtuvat ja viulun soittaessa melodiaa piano ja sello soittavat yhdessä rytmikästä trecillo-rytmiä. Kertosäkeessä pianolla on melodia ja sitä tuplaavat joko viulu tai sello. Pianistin vasen käsi soittaa tasaisia neljäsosia, jotta kokonaisuus pysyy hyvin kasassa. Kertosäe huipentuu kaikkien yhteiseen unisonoon, joka laskeutuu pianon soololle.

Tässä, kuten monissa muissakin sovittamissani kappaleissa, on rytmistä haastavuutta. Tahdin yli menevät kaarella sidotut nuotit ja muut haastavat rytmit kannattaa opetella luottaen kuulomuistiin sen sijaan että laskeskelisi rytmejä tahti kerrallaan. Musiikki svengasi mielestäni hyvin ja soittajat kuuntelivat toisiaan taitavasti.

The image shows a musical score for three instruments: Violin (Vln.), Viola (Vc.), and Piano (Pno.). The score begins at measure 38. The Violin part features a melodic line with eighth and sixteenth notes, often tied across measures. The Viola part provides a similar melodic line, sometimes in a lower register. The Piano part consists of a steady accompaniment of chords, primarily in the left hand, with some melodic movement in the right hand. The overall texture is dense and rhythmic.

Kuva 10. Ote kertosaäkeestä, jossa piano soittaa melodiaa sekä säestää vasemmalla. Sello tuplaa melodian ja viulu soittaa toista ääntä. Kertosäe huipentuu rytmiltään yhteiseen sävelkulkuun.

6.3 Sovitusprosessista opittua

Ennen Pianocoolion sovitusyöhön ryhtymistä olen tehnyt sovituksia vain hyvin satunnaisesti tarpeen mukaan, esimerkiksi oppilaan toivoessa jotakin tiettyä kappaletta, josta en ole löytänyt sopivantasoisia nuottia tai kun tietylle kokoonpanolle on ollut tarve tehdä sovitus. En voi kuitenkaan sanoa, että sovittaminen olisi ollut osa omaa arkipäivääni. Tämän projektin aloittaessani jopa nuotinkirjoitusohjelman avaaminen tuntui työläältä, sillä taitoni olivat ruosteessa. Kamppailin teknisten asioiden parissa ja saatoinkin käyttää ensimmäisiin sovituksiin paljon aikaa vain sen takia, että nuotinkirjoitusohjelman opetteluun sai kulumaan runsaasti aikaa. Toki näitä asioita oltiin käyty läpi aikaisemmissa opinnoissa, mutta

mieleen palauttelu ja ohjelmien uusien ominaisuuksien opettelu ottivat aikansa. Vähitellen kuitenkin huomasin, kuinka työskentelyni nopeutui.

Tällä hetkellä en koe edelleenkään olevani teknisten yksityiskohtien asiantuntija, mutta olen selättänyt alun vaikeudet. En enää aikaile työhön tarttumista ja asiat tapahtuvat nopeammin. Olen alkanut löytää omaa ääntäni pedagogisena sovittajana. Iloitsen siitä, että taitojen karttumisen myötä voin myös jatkossa hyödyntää oppimaani osana arkea musiikkioppilaitoksessa. Toivon, että sovittaminen on tullut jäädäkseen ja nautin siitä myös paljon. Olen saanut tämän prosessin aikana ideoita jo seuraaviin toteutettaviin sovitusseikkailuihin.

Sovituksia tehdessäni opin monenlaisia asioita eri instrumenteista ja niiden ominaisuuksista valitsemieni monipuolisten kokoonpanojen vuoksi. Tässä työssä kuitenkin keskitin huomioni ennen kaikkea pianistin osuuteen ja sen monipuoliseen osallistumiseen kappaleen aikana; sekä säästäviin osuuksiin että melodiioihin. Sen sijaan, että olisin valinnut kappaleiksi muutaman soinnun lastenlauluja, lähdin työstämään elokuva- ja musikaalimusiikkeja. Tässä halusin ottaa huomioon oppilaiden motivaatioon liittyvät tekijät – joidenkin perustasolla soittavien varhaisteinien mielestä sovitukset lastenlauluista saattavat olla todella ”epäcooleja”; tästäpä johdettuna syntyikin projektin nimi Pianocoolio. Ajoittain oli todella haasteellista saada näistä kappaleista toimivia niin kuulokuvan kuin pianistin helpon tekstuurin näkökulmasta. Helposti käy niin, että jompikumpi näistä joutuu joustamaan. Yleisenä huomiona voin todeta myös, että luulin monesti tekeväni helppoa materiaalia, mutta käytännössä niitä kokeillessa osoittautuikin, että olisi pitänyt tehdä vielä huomattavasti helpompaa. En joskus ollut edes tietoinen joistakin kirjoittamistani nopeista käsien siirroista pianistille ja siksi kappale vaikkapa hidastui. Tässä minulla on vielä kehitettävää, mutta nyt olen kokenusta viisaampi.

Sovitusprosessin ja sovitusten kokeilun aikana opin, että pianon alkeistasolle ja perustasolle 1 on otettava huomioon ainakin seuraavia asioita: pianon stemma olisi hyvä liikkua mahdollisimman samalla alueella koko kappaleen ajan tai aina-

kin niin, että mahdollisiin siirtymiin olisi hyvin aikaa. Myös tekstuuri olisi hyvä pitää hyvin samankaltaisena vaikkapa niin, että komppi ei muutu merkittävästi, tai jos muuttuu, niin siirtymään täytyy varata tarpeeksi aikaa. Pianolle kirjoitettaessa on hyvä, jos myös pianisti saa soittaa melodiaa, jotta kappaleen yksin harjoittelu tuntuu mielisemmältä. Melodiaa tuplaamalla molemmille käsille saa enemmän voimakkuutta ja balanssia soittoon suhteessa muihin soittimiin. Pianon erikoisefektit kuten glissandot tai nyrkkiklusterit ovat oppilaiden mielestä yleensä hauskoja ja luovat harjoittelutilanteeseen vapautunutta tunnelmaa. Yksi merkittävimmistä haasteista näitä kappaleita oppilaiden kanssa harjoitellessa oli kappaleiden rytmisyys. Mikäli se ei ole oppilaan vahvuus tai luontaista hänelle, voi kappale olla todella vaikea. Usein nuottikuva ei varsinaisesti helpota asiaa, mikäli käytössä ovat vaikkapa tahtien yli menevät kaaret. Tähän voi olla ratkaisuna korvakuulolta opettelu, erilaiset rytmiharjoitteet ja opettajan malliesimerkki.

Olin sinänsä tyytyväinen kappaleisiin tekemiini improvisaatio-osuuksiin, mutta käytännössä myös näiden harjoitteluun olisi pitänyt varata oma aikansa, vaikkapa jonkinlaisena työpajatyöskentelynä, jossa soittajat olisivat saaneet tutustua improvisaatioon ilmiönä vähän etukäteen ja vähitellen. Nyt ne jäivät ainakin järjestämässäni konsertissa aika pintapuolisiksi, kun harjoitusajat menivät lähinnä kappaleen harjoitteluun ja sen koossa pitämiseen. Oletin liiaksi, että improvisointi olisi ollut oppilaille jo tuttua entuudestaan, kun sitä opetussuunnitelmaankin on kirjattu, mutta osoittautuikin että näin ei välttämättä ole. He olisivat tarvinneet hieman lämmittelyä asian suhteen tähän projektiin liittyen.

Sovituksiin kappalevalintoja tehdessäni tein tietoisesti valita mukaan elokuva- ja musikaalimusiikkia. Tämä valinta laittoi minut ongelman eteen, joka estää minua voimassa olevien tekijänoikeuksien takia liittämästä sovituksia tämän opinnäytetyön liitteeksi. Toinen syy on tavoitteeni julkaista sovitukset myöhemmän ajankohtana. Tiedostan kuitenkin, että lupaprosessi voi olla vaikea ja pitkäkallinen ja ehkä kalliskin ainakin *Disney*-animaatioiden tunnusmusiikkien kohdalla. Aika näyttää mihin suuntaan kappaleet lähtevät elämään.

Tekemäni sovitukset ovat kokoonpanoiltaan monipuolisia ja pianistit pääsevät soittamaan monenlaisten erilaisten instrumenttien kanssa. Kehitysideana itselleni ehkä kuitenkin sanoisin, että kappaleista voisi tehdä myös versioita, joissa olisi erilaisia soitinvaihtoehtoja. Todellisuus on se, että pienempien paikkakuntien musiikkiopistoissa saattaa olla tietyissä toimipisteissä vain muutaman eri soittimen opetusta. Tällöin käytännössä erikoisemmat soitinyhdistelmät eivät hyödyttäisi näitä paikkoja. Isommissa kaupungeissa soitinvalikoima on yleensä laajempi ja soittajat saattavat olla jo valmiiksi saman katon alla, kuten toteutettaessa Pianocoolio-projektia Tampereen konservatoriossa. Parhaimmassa tapauksessa ne voivat toimia kokonaisuutena soitinesittelykonserttina, jota viedä vaikkapa kouluihin kiertueelle ja tällä tavoin tutustuttaa lapsia erilaisiin soittimiin.

7 Pohdinta

Tämän opinnäytetyön tärkeimpänä tuloksena ovat kehittämistyönä syntyneet sovitukset, joiden soittamista pääsimme kokeilemaan Pianocoolio-yhteismusiisointiprojektissa Tampereen konservatoriossa keväällä 2022. Projektin konsertti oli mielestäni hieno huipentuma, jossa oppilaat pääsivät esittämään kappaleita toisten soittajien kanssa. Yhtenä tavoitteenani olikin lisätä pianistien yhteismusiisointia uusien innostavien sovitusten kautta ja siinä tavoite tässä projektissa onnistui. Jää nähtäväksi tulevaisuudessa, saanko kappaleita jakoon laajemminkin niiden julkaisun kautta, jolloin ne voisivat edistää pianistien yhteissoittoa myös suuremmalla alueella. Sovitusten tekeminen oli minulle itselleni hyvin opettavasta ja oma kehitykseni sovittajana on myös yksi tärkeimpiä työn tuloksia. Aion jatkaa uusien sovitusten tekemistä jatkossakin.

Selvitin kirjallisuuden avulla, kuinka tärkeää mielekkäät kappalevalinnat ovat soittoharrastuksen kannalta ja sain vahvistusta ajatukselleni siitä, että mieluisa soitto-ohjelmisto kannustaa ja motivoi soittajaa lapsena ja erityisesti nuorudessa. Myös nykyinen taiteen perusopetuksen opetussuunnitelma kannustaa ottamaan huomioon oppilaan yksilönä omine toiveineen ja vahvuuksineen. Op-

pilaiden toivekappaleita onkin mielestäni syytä toteuttaa mahdollisuuksien mukaan jatkossa soittotunneilla uusien sovitusien muodossa sekä yhteismusisointiin että pianomusiikkiin suunnattuna.

Yhteissoittoprojektin haastatteluja analysoidessani tuli ilmi, että kaikenlaiselle yhteismusisointimateriaalille on opettajien mielestä tilausta eikä sitä voi olla lähtökohtaisesti liikaa. Usein opettajat myös ovat työstäneet materiaaleja aktiivisesti itse omaan käyttöön, vaikka niitä ei muuten olisikaan käytetty oman luokan ulkopuolella tai julkaistu missään. Tämä vastaakin yhteen tutkimuskysymyksistäni, jossa pohdin, onko tämänkaltaisille nuoren pianistin näkökulmasta tehdyille sovituksille käyttöä. Haastattelut olivat tärkeitä siinäkin mielessä, että niiden kautta tuli esille arvokasta tietoa siitä, miten pianistien yhteissoittoa Tampereen konservatoriossa järjestetään ja miten sen järjestämistä voisi kehittää jatkossa.

Pohdin haastattelujen kohdalla tutkimuksen luotettavuutta. Vastauksiin on saatanut vaikuttaa se, että haastateltavat olivat kollegojani ja sitä kautta minulle tuttuja. Tällöin haastatteluvastauksissa on ollut mahdollisuus siihen, että he eivät aina olisi kertoneet rehellistä mielipidettä, koska eivät halunneet pahoittaa mieltäni kertoessaan jotakin negatiivista sovituksiin tai projektiin liittyvää. Haastattelujoukko oli myös melko pieni ja tämä saattaa vaikuttaa vastausten luotettavuuteen. Jatkossa olisikin mielenkiintoista saada palautetta sovituksista minulle ennestään tuntemattomilta pianopedagogeilta.

Ryhmään kuulumisen on yksi ihmislajin perustarpeista ja se saa meidät kokemaan itsemme tarpeellisiksi ja antaa mahdollisuuden itseilmaisuuksiin (Tiedeykkönen 2019.). Pianistien kokeman yhteisöllisyyden edistämiseksi kaikenlaisen yhteismusisoinnin lisääminen onkin mielestäni erittäin tarpeellista ja kaivattua musiikkioppilaitoksissa, jotta ryhmään kuulumisen tarve täytyisi myös pianistien kohdalla. On tärkeää myös tiedostaa jo olemassa olevia muita pianistien yhteisöllisyyden muotoja ja pitää niistä kiinni.

Suurin opinnäytetyöni tekemisen aikana kokemani oivallus tuli siitä, kun tajusin, ettei mikään materiaali sinänsä ole pelkkä kannustin yhteismusisointiin. Teke-
mieni haastatteluiden ja palautelomakkeidenkin perusteella oppilaat ovat lähtö-
kohtaisesti aika innoissaan yhteissoitosta, on kappale sitten mikä hyvänsä. Yh-
teissoiton järjestämiselle vaaditaan aina alkusysäys eli yleensä henkilö, joka ot-
taa projektin vastuulleen, käynnistää sen ja kannattelee sitä. Ilman tätä ei maail-
man hienoimmistakaan sovituksistakaan ole hyötyä.

Kuten aiemmin mainitsin, käytännön järjestelyt vaativat paljon aikaa ja resurs-
seja. Jotta pianistien yhteismusisointia voitaisiin lisätä, se vaatii erityisesti pia-
nonsoitonopettajilta ylimääräistä työpanosta. Se on mahdollista vaihtelevasti
riippuen opettajan toimenkuvasta. Ideaali tilanne mielestäni olisi, että myös pia-
nistien yhteismusisointia voitaisiin harjoittaa ylimääräisenä harjoituksena kuten
vaikkapa orkesterisoittimillakin, eikä harjoituksia olisi pakko järjestää oppilaiden
omien soittotuntiaikojen puitteissa. Tämä tosin vaatisi oppilaitokselta resursseja
tätä varten palkatun yhteismusisointiohjaajan olemassaoloon. Tämä vastaakin
yhteen tutkimuskysymyksistäni, jossa pohdin miten lisätä musiikkiopiston perus-
tasolla soittavien pianistien yhteismusisointia. Kyllä, mielestäni esimerkiksi uu-
sia innostavia sovituksia tekemällä voi lisätä piano-oppilaiden yhteismusisointia
ja innostaa opettajia aktivoitumaan uuden materiaalin äärellä, mutta materiaali
itsessään ei riitä. Olisikin mielenkiintoista työstää jatkotutkimusta liittyen siihen,
miten opettajien tuntiresurssit kannattaisi jakaa niin, että piano-oppilaat pääse-
vät mahdollisimman monipuolisesti yhteismusisoimaan.

Opinnäytetyössä käyttämäni monipuoliset menetelmät sopivat mielestäni hyvin
aiheen tutkimiseen ja löysin niiden avulla vastauksia asettamiini tutkimuskysy-
myksiin. Aihetta voisi tutkia vielä lisää ja olisi mielenkiintoista saada mahdolli-
suus tehdä pitkittäistutkimusta piano-oppilaan yhteismusisoinnista läpi koko hä-
nen musiikkiopistoajaltaan ja saada tietää, miten yhteismusisoinnin aktiivinen
harrastaminen vaikuttaisi soitto-opintojen mielekkyyteen.

Eskelinen ja Jääskeläisen uskovat, että jos oppilas tottuu soitonopiskelun alkuvaiheista lähtien soittamaan yhdessä muiden kanssa, saattaa kamarimusisoinnista tulla läpi elämän jatkuva harrastus. Oppilaista tulee näin aktiivisia toimijoita, jotka luovat musisoinnin avulla hyviä hetkiä läpi elämän. Jos oppilaalle esitellään helppoa yhteissoittomateriaalia jo soittoharrastuksen alussa, hän pääsee heti kiinni kamarimusisoinnin iloon. Oppilas tottuu siis siihen, että muiden kanssa yhdessä soittaminen on palkitseva osa elämää. (Eskelinen ja Jääskeläinen 2008, 13.) Olen täysin samaa mieltä Eskelisen ja Jääskeläisen kanssa. Heidän sanomansa tiivistääkin mielestäni hyvin koko opinnäytetyöni ytimen ja sen, mihin myös sovituksillani pyrin. Toivon lisäksi, että avaamani aiheen kautta saisin nostettua aihetta enemmän esille ja herätettyä keskustelua siitä, miten piano-oppilaiden yhteissoittoa voitaisiin lisätä edelleen musiikkioppilaitoksissa.

Yhteismusisointi tuo iloa oppilaiden ja opettajien arkeen ja se on toivottu lisä oman instrumentin soittotuntien ohelle. Opettajat työstävät arjessaan varmasti paljonkin uutta materiaalia oppilaan toiveiden mukaan, joskin tämä vaatii hie-man viitseliäisyyttä ja aikaa. Yhteismusisoinnin kautta oppilas kokee yhteenkuuluvuudentunnetta muiden soittajien kanssa ja sitä kautta voi muodostua pitkälle kantavia ystävyysuhteitakin. On ainutlaatuinen taito osata kuunnella ja aistia toista ihmistä vain pienen eleen tai kuuntelun kautta ja musiikissa opitut sosiaalisen kanssakäymisen taidot voivat auttaa oppilasta myös elämän muissa käännteissä. Kun soittajat omine persoonineen kohtaavat ja soitto alkaa, se on jotakin ainutlaatuista, jota on vaikea jäljitellä millään muulla. Yhteismusisoinnin harjoittamista on hyvä vaalia ja kehittää eteenpäin jatkossakin.

Lähteet

- Ahonen, Kari. 2004. *Johdatus musiikin oppimiseen*. Tampere: Finn Lectura.
- Anttila, Mikko ja Juvonen, Antti. 2002. *Kohti kolmannen vuosituhannen musiikkikasvatusta*. Joensuu: Joensuu University Press.
- Anttila, Mikko ja Juvonen, Antti. 2006. *Musiikki koulussa ja nuoren elämässä. Kohti kolmannen vuosituhannen musiikkikasvatusta*. Joensuu: Joensuu University Press.
- Auvinen, Mirkka. 2020. "Pianopedagogiikan uusia tuulia". *Rondo*, Maaliskuu 2020, 69.
- Bandura, Albert. 1997. *Self-Efficacy: The Exercise of Control*. New York: Freeman.
- Eskelinen, Kari ja Jääskeläinen, Kristiina. 2008. *Huilu-, klarinetti- ja pianotrio musiikkioppilaitoksen perustasoilla. Uuden oppimateriaalin kehittäminen ja sen toimivuuden testaus*. Sibelius-Akatemia. Musiikkikasvatuksen osasto. Tohtorintyön kirjallinen osa. Helsinki: Yliopistopaino.
- Eskelinen, Marjukka ja Strandman, Saara-Maija. 2018. *Lasten lied*. Fennica Gehrman.
- Hyvärinen, Matti, Suoninen, Eero ja Vuori, Jaana. "Haastattelut". Teoksessa *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Kallinen, Timo ja Kinnunen, Taina (toim.). Etnografia. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Luettu 10.11.2022. [Haastattelut - Tietoarkisto \(tuni.fi\)](https://tietoarkisto.tuni.fi/haastattelut)
- Juntunen, Marja-Leena, Hanna M. Nikkanen ja Heidi Westerlund (toim.). 2013. *Musiikkikasvattaja. Kohti reflektiivistä käytäntöä*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Katz, Martin. 2009. *The Complete Collaborator – the pianist as a partner*. New York: Oxford University Press.
- Kianto, Mervi. 1994. *Matka pianon soittamiseen*. Jyväskylä: Otava.
- Konttinen, Sampsa. 2004. *Chamber music curriculum profile. Concept of an integrated Chamber Music Curriculum*. Raportti. Socrates Project 2001-2004.
- Kosonen, Erja. 1996. *Soittamisen motivaatio varhaisnuorilla*. Musiikkikasvatuksen lisensiaattityö. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Kosonen, Erja. 2001. *Mitä mieltä on pianonsoitossa: 13–15 -vuotiaiden pianonsoittajien kokemuksia musiikkiharrastuksestaan*. Väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Kosonen, Erja. 2011. *Musiikkiharrastuksen motivaatio*. Teoksessa *Musiikkipsykologia*, toimittajat Jukka Louhivuori ja Suvi Saarikallio. Jyväskylä: Atena.

Maskin, Bernice. 1996. "Chamber Music for Student Pianists." *The American Music Teacher* 45, (no. 4), 14–17.

Mäntän Musiikkijuhlat. 2022. *Viikko H-hetkeen! Taiteellinen johtajamme Niklas Pokki kertoo oheisella tervehdyksellä XXIII Mäntän Musiikkijuhlien ohjelmasta: tarjolla on kansainvälinen taiteilijakaarti ja ajankohtaisimmat nuoret maailmanluokan pianistit.* Facebook video, 4:12. Julkaistu 26.7.2022. Viitattu 11.11.2022. <https://fb.watch/gHhFrC1OC1/>

Lehtovaara, Timo. 2014. *Sovitusopas harrastajaryhmien vetäjille omien sovitusten laatimisen avuksi.* Helsinki: Sulasol.

Lähteenmäki, Jyrki. 2021. "Hyvä kappale sytyttää lapsen inspiraation". *Rondo*, Syyskuu 2021, 56-57.

Lähteenmäki, Jyrki. 2020. "Soitonopettajan työ muutoksessa". *Rondo*, Helmikuu 2020, 66-68.

Olsonen, Marja. 2012. *Hyvä soiton opettaminen. Nuorten musiikkipedagogien ajatuksia.* Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja.

Opetushallitus. 2017. Taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet. [186920 taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2017-1 0.pdf \(oph.fi\)](#)

Saarikallio, Suvi. 2009. "Musiikki ja nuoren psykososiaalinen kehitys." Teoksessa Jukka Louhivuori, Pirkko Paananen, Lauri Väkevä (toim.) *Musiikkikasvatus. Näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen.* Jyväskylä: Suomen musiikkikasvatusseura FiSME Ry.

Saarikallio, Suvi. 2010. "Musiikin tunne-elämykset arkielämässä." Teoksessa Jukka Louhivuori ja Suvi Saarikallio (toim.) *Musiikkipsykologia.* Jyväskylä: Atena.

Stowell, Patricia. 2008. "PREPARING The Young Collaborative Artist." *The American Music Teacher* 58, (no. 1), 19–21.

Teosto 2022a. *Mikä on sovittamista?* Luettu 18.2.2022. [Mikä on sovittamista? - Teosto](#)

Teosto 2022b. *Suomalaisten musiikinkulutus murroksessa: 12–17-vuotiaat löytävät uuden musiikin TikTokista, yli 30-vuotiaat radiosta.* Viimeksi muokattu 22.8.2022. [Suomalaisten musiikinkulutus murroksessa: 12–17-vuotiaat löytävät uuden musiikin TikTokista, yli 30-vuotiaat radiosta - Teosto](#)

Tiedeykkönen. 2019. *Ryhmään kuuluminen on ihmisille perustarve ja syy menestyksemme lajina.* Talola, Ville (toim.). Podcast Yle Areena, 47:29. Julkaistu 5.4.2019. Viitattu 11.11.2022. [Ryhmään kuuluminen on ihmisille perustarve ja syy menestyksemme lajina | Tiedeykkönen | Yle Areena – podcastit](#)

Tuovila, Annu. 2003. *“Mä soitan ihan omasta ilosta!” Pitkittäinen tutkimus 7–13-vuotiaiden lasten musiikin harjoittamisesta ja musiikkiopisto-opiskelusta*. Väitöskirja. Helsinki: Sibelius-Akatemia.

Vuori, Jaana. “Tapaustutkimus”. Teoksessa *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Kallinen, Timo ja Kinnunen, Taina (toim.). Etnografia. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Luettu 10.11.2022. [Tapaustutkimus - Tietoaarkisto \(tuni.fi\)](#).

Vuori, Jaana. “Tutkimusetiikka ihmistieteissä”. Teoksessa *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Kallinen, Timo ja Kinnunen, Taina (toim.). Etnografia. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Luettu 12.11.2022. [Tutkimusetiikka ihmistieteissä - Tietoaarkisto \(tuni.fi\)](#).

Liitteet

Liite 1. Opettajien haastattelu

1. Miten piano-oppilaiden yhteismusisointi on oppilaitoksessa (Tampereen konservatorio) toteutettu?
2. Kuinka usein piano-oppilas pääsee soittamaan muiden soittimien kanssa samaan kokoonpanoon? Missä vaiheessa opintoja tämä yleensä tapahtuu?
3. Koetko, että tämäntyyppisille uusille sovituksille on tarvetta pianistien yhteismusisointia ajatellen? Minkälaista hyötyä koet tästä olevan?
4. Mikä harjoittamassasi sovituksessa toimi pianistin näkökulmasta? Minkälaisia asioita kehittäisit?
5. Vapaa sana. Yleisiä huomioita Pianocoolio-yhteissoittoprojektiin liittyen?

Liite 2. Oppilaiden palautelomake

Palautelomake soittajille

Pianocoolio-yhteissoittoprojekti

VASTAATHAN NIMETTÖMÄNÄ

Rastita ruutu:

- Soitan pianoa
- Soitan muuta soitinta kuin pianoa

1. Miltä tuntui olla mukana soittamassa Pianocoolio-projektissa?

2. Miltä yhteisharjoitukset tuntuivat?

Tähän voit kuvailla vapaasti, jos haluat:

3. Miltä konsertissa soittaminen yhdessä muiden kanssa tuntui?

Tähän voit kuvailla vapaasti, jos haluat:

4. Mitä pidit kappaleesta, jossa itse soitit?

5. Mitä pidit konsertin kappalevalinnoista yleisesti?

6. Minkä kappaleen olisit itse toivonut kuulevasi konsertissa näiden lisäksi?
(kaikista mahdollisista tuntemistasi kappaleista?)

Liite 3. Suostumus tutkimukseen osallistumisesta

Suostumus tutkimukseen osallistumisesta

Tutkimuksen nimi: Yhdessä soittamaan – sovituksia musiikkiopiston perustasolla soittaville pianisteille ja heidän soittokavereilleen

Tutkimuksen toteuttaja: Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy, Lotta Penttilä
lotta.penttila2@metropolia.fi Ohjaaja: Johanna Talasniemi, johanna.talasniemi@metropolia.fi

Minua/Lastani _____ on pyydetty osallistumaan yllämainittuun opinnäytetyöhön, jonka tarkoituksena on tutkia musiikkiopiston perustasolla soittavien pianistien yhteismusisointia ja koostaa yhteismusisointiin tarkoitettu sovituskokoelma.

Olen saanut tutkimustiedotteen opinnäytetyöstä ja ymmärtänyt sen. Tiedotteesta olen saanut riittävän selvityksen opinnäytetyöstä, sen tarkoituksesta ja toteutuksesta, oikeuksistani sekä opinnäytetyöhön mahdollisesti liittyvistä hyödyistä ja riskeistä. Minulla on ollut mahdollisuus esittää kysymyksiä ja olen saanut riittävän vastauksen kaikkiin osallistumista koskeviin kysymyksiini.

Minua/Lastani ei ole painostettu eikä houkuteltu osallistumaan opinnäytetyöhön.

Minulla on ollut riittävästi aikaa harkita osallistumistani/lapseni osallistumista.

Ymmärrän, että osallistumiseni/lapseni osallistuminen on vapaaehtoista ja että voin peruuttaa tämän suostumukseni koska tahansa syytä ilmoittamatta. Olen tietoinen siitä, että mikäli keskeytän osallistumisen tai peruutan suostumukseni, minusta/lapsestani keskeyttämiseen ja suostumukseni peruuttamiseen mennessä kerätyt tiedot ja näytteitä voidaan käyttää osana tutkimusaineistoa.

Annan luvan kuvata videota minusta/lapsestani tutkimusaineistoa varten. Videoita ei julkaista.

Allekirjoituksellani vahvistan osallistumiseni/lapseni osallistumisen tähän tutkimukseen.

Allekirjoitus: _____

Nimenselvitys: _____

Alkuperäinen allekirjoitettu tutkittavan suostumus liitteineen jäävät tutkijan arkistoon. Tutkimustiedote liitteineen ja kopio allekirjoitetusta suostumuksesta annetaan tutkittavalle.

Liite 4. Tutkimuslupahakemus Tampereen konservatoriolle

Tutkimuslupahakemus Tampereen konservatoriolle

Hakijan tiedot

Lotta Penttilä

Metropolia ammattikorkeakoulu

Musiikkipedagogi (Yamk)

lotta.penttila2@metropolia.fi

Opinnäytetyön ohjaaja

Johanna Talasniemi

johanna.talasniemi@metropolia.fi

Asiantuntijaohjaaja

Marko Puro

marko.puro@metropolia.fi

Tutkimuksen alustava nimi

Pianocoolio – sovituksia musiikkiopiston perustasolla soittaville pianisteille ja heidän soittokavereilleen

Tutkimuksen tausta

Opinnäytetyöni idea kumpuaa suoraan työelämän tarpeesta saada lisättyä yhteismusisointia erityisesti musiikkiopiston perustasolla soittaville pianisteille. Haluaisin lisätä yhteisöllisyyttä ja yhteissoittoa musiikkiopiston perustasolla soittavien pianistien ja muiden instrumentalistien välillä. Piano-oppilaiden osa musiikkioppilaitoksissa on usein varsin erillinen, sillä soitinta harjoitellaan monesti yksin, eikä yhteissoittoa pääse tekemään samalla tavoin kuin orkesterisoittimissa, jotka saavat parhaassa tapauksessa viikottaiset orkesteriharjoitukset ja säestystunnin. Olisi hienoa, jos pianistit pääsisivät soitto-opintojensa alusta alkaen mukaan yhteissoittoon, eikä ainoastaan nelikätisen pianomusiikin kautta.

Tutkimuksen tavoitteet

Tavoitteenani on koota yhteen oppilaita innostavia kappaleita ja koostaa niistä nuottikokoelma, jota voisi käyttää yhteissoittomateriaalina. Teen sovitukset juuri pianistin näkökulmasta. Kirja on tarkoitettu pienyhtyeille, noin kahdesta neljään soittajalle. Osaan kappaleista haluan luoda mahdollisuuksia myös instrumenttien väliseen yhteiseen improvisointiin ja hauskanpitoon. Tämä

olisi linjassa musiikkiopistojen nykyisten opetussuunnitelmien kanssa, joissa improvisaatiota ja musiikin omakohtaista kokemista painotetaan. Tarkoituksena on sovittaa kappaleet niin, että ne ovat mielenkiintoisia harjoitella ja soittaa myös pianistille.

Tavoitteenani on löytää materiaalilleni myös kustantaja opinnäytetyöprosessin jälkeen. Näin ollen nuottijulkaisu voisi päästä levitykseen ja käyttöön laajemminkin Suomen musiikkioppilaitoksissa.

Pohdin myös työni kirjallisessa osuudessa miten kappalevalinnat ja yhteismusisointi vaikuttavat oppilaiden motivaatioon ja innostavat etenemään soitto-opinnoissa.

Ihmisiltä/ihmisistä/toiminnasta kerättävä aineisto

Sovitusten toimivuuden kokeilu piano-oppilaiden ja heidän soittokaveriensa kanssa. Harjoitusten videointi. Konsertti kevään 2022 loppupuolella, jossa sovituksia päästäisiin oppilaiden toimesta esittämään. Haastattelut instrumenttiopettajilta.

Aineiston keruun menetelmät

Tutkimusmenetelmänä opinnäytetyössäni käytän tapaustutkimusta sovitusten luomisprosessissa. Hyödyksi käytän omia päiväkirjamaisia työskentelymuistiinpanojani sovituksia tehdessä. Teen kirjallisuuskatsauksen myös motivaatioon ja erityisesti kappalevalintojen vaikutuksesta motivaatioon liittyen. Videoin sovituksia harjoittelu- ja konserttitilanteissa. Videoita ei julkaista, vaan ne toimivat aineistona tutkimuksessani. Haastattelen instrumenttiopettajia projektiin liittyen. Analysoin sovitusten harjoitteluprosessissa esille tulleita ilmiöitä.

Tutkimuksen aikataulu

Syyskuu 2021- syksy 2022. Käytännössä sovituksia testataan keväällä 2022 ja opinnäytetyön tulosten analysointi ja raportointi tapahtuu sen jälkeen.

- Tutkimukseen mukaan lähteiltä oppilailta, heidän vanhemmiltaan ja mahdollisilta tutkimukseen osallistuvilta opettajilta kysytään tutkimusluvat.
- Tutkimuksessa huomioidaan henkilötietojen käsittelyä koskeva lainsäädäntö. Tutkimuksen tekijä on velvollinen käyttämään tietoja luottamuksellisesti ja ainoastaan tämän tutkimuksen tekemiseksi.
- Tutkimuksen valmistuttua tiedot hävitetään asianmukaisella tavalla.

Annan suostumukseni Tampereen konservatoriossa tehtävään tutkimukseen.

Paikka ja aika

Rehtori

Tampereen konservatorio